

[Горящие туры от 160\\$](#) Следи за горящими турами Отдыхай экономно! www.tume.com.ua

[Лечение катаракты](#) Замена хрусталика. Цена от 4500грн Клиника "Адастра", г. Мариуполь ksm-adastra.com.ua

[Обнаружили перхоть на голове?](#) Это грибок-нужно лечить, а не смывать. Низорал® - эксперт в лечении перхоти! nizoral.ua/перхоть_на_голове

[Горящие путевки от 250\\$](#) Лучшие путевки - По низким ценам! poehalisnami.ua/горят_туры

Форум

Чат

Фотоклуб

[Поиск](#) | [Профиль](#) | [Медали](#) | [Войти и проверить ЛС](#) | [Вход](#)

[Регистрация](#)

[FAQ](#) | [Пользователи](#) | [Группы](#)

[Мариупольские форумы](#) -> -> [История](#)

Вы просматриваете тему: **Легенды и вымыслы (старые и новые) об основании Мариуполя**

На страницу [Пред.](#) [1](#), [2](#), [3](#) ... [8](#), [9](#), [10](#) ... [34](#), [35](#), [36](#) [След.](#)

[Начать новую тему](#)

[Ответить на тему](#)

Казачи Онлайн

megogo.net

Смотри Фильмы в HD Качестве Онлайн Без Регистрации и Без СМС!

[Предыдущая тема](#) :: [Следующая тема](#)

Автор

Сообщение

L.V.
постоянный посетитель

[Добавлено:](#) Ср 31.10.2007 22:16 [Заголовок сообщения:](#) Легенды и вымыслы об основании Кальмиусской паланки

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: [2](#) ([View more...](#))

Окончание грянуло!

Привожу еще один образец «доказательств» как о древней Домахе, так и о «запасном пути». У [Н.Г.Руденко](#) (с опорой на мнение Д.Грушевского) есть такой фрагмент: «Л.Кучугура в своей статті справедливо пише, що «гирло річки Кальміус представляло для козаків важливий стратегічний пункт». Але замовчує про те, що це нерідко примушувало козаків встановлювати контроль над ним. Зокрема, протягом майже всієї першої половини XVII століття там, як писав мариупольський історик Д.Грушевський, існувала запорозька фортеця. Вона в період походів запорожців проти татар і турок в 1615, 1616, 1617, 1620, 1622, 1624 і 1630 роках давала запасний вихід по Дніпру – Самарі – Вовчий - Кальміусу в Азовське, а потім і в Чорне море, а також можливість безпечного повернення в Кош, якщо шлях по Дніпру був перекритий турками або татарами. Запасний шлях використовувався і для з'єднання запорожців з донськими козаками для сумісних походів на турок і татар 1625, 1626, 1628, 1630, 1631, 1632, 1640 і 1641 років.».

Вроде бы логика присутствует. Ну а если перевести на простой язык и «разжевать» приведенные факты? Первое, что мы имеем – факты походов запорожцев в 1615, 1616, 1617, 1620, 1622, 1624

и 1630 гг. Мне лень проверять, но думаю, что это походы по Днепру на Крым и турецкие побережья. Очень часто походы эти описаны до обидного кратко. Так что там, где нет подробного описания маршрута, мы можем предполагать, что казаки уходили в поход через «запасной путь». Или возвращались. Или вовсе им не пользовались. Ненужное (или не понравившееся) можно зачеркнуть. Достоверность будет примерно одинаковой. Второе. Совместные походы запорожцев и донцов в 1625, 1626, 1628, 1630, 1631, 1632, 1640 и 1641. Известны нам еще хуже. В основном ограничивались акваторией Азовского моря и громкого успеха не имели. Это именно с ними боролись турецкие «фрегаты», приписанные к крепостям Балысыра и Адахун. (Кое-что о морских походах донцов можно узнать [здесь](#)). Не думаю, что во

всех случаях ясен даже состав участников, т.е. ходили ли донцы, запорожцы, или это были совместные усилия.

Третье. Если бы хоть в одном из этих походов было хоть одно явное или косвенное указание на Кальмиус – его уже давно вытащили бы на свет.

Четвертое. Мне не совсем понятно – если планируется общий поход с донцами, зачем вообще мучаться с плавсредствами. Не проще ли было договориться, чтобы донцы построили немного больше стругов. А самим на конях приехать или на Донец, или в условленную точку Азовского побережья? (Ниже, во фрагментах из Мышецкого и Ригельмана, можно увидеть доказательства существования у запорожцев подобной тактики).

Общий вывод. Доказательства существования в первой половине 16 в. как Домахи, так и «запасного пути» основаны больше на желании, чем на фактах. А «установление» Домахи, вызывает желание сразу же образовать и Кальмиусскую паланку вокруг нее. А ногайцев хочется отодвинуть за Берду. А для снабжения «установленной» крепости и защиты/обслуживания водного пути по Кальмиусу хочется расставить вдоль него зимовники, водрузить водные станции и организовать правильные волоки. Ни документами, ни археологией вся эта конструкция пока не подтверждается.

Теперь о водной станции на р.Волчьих Водах. Повторю фрагмент из В.Пирко: «На Вовчій, при впадінні в неї її правої притоки р. Солоної, знаходилася водна станція, де в заростях очерету та одвічних верб, вони зберігали чайки для спільних морських походів.». К сожалению, автор не приводит ни источника этих данных, ни их хронологической привязки. Сам я найти этих данных пока не смог. Не могу доказать, но подозреваю, что упомянутая «станция» вряд ли старше конца 17 в. А то и середины 18 в. Если верно второе, то для связи Сечи с кальмиусским полковником было быстрее послать гонца сухим путем вдоль р.Конских Вод и Кальчика. Очень странно выглядит упоминание о спрятанных на Волчьей «чайках». Если они предназначались для выхода в Азовское море, то запорожской ватаге пришлось бы:

- 1) добраться (скорей всего на речных лодках) до станции при устье Солоной;
- 2) выгрести/протаскать чайки против течения Волчьей порядка 70 км;
- 3) переволочь чайки в один из правых притоков Кальмиуса;
- 4) спуститься по (местами сложному) Кальмиусу;

Не проще ли было бы основать тогда вторую «водную станцию» уже на самом Кальмиусе?

Желательно ниже порожиистой части. Еще лучше – в устье реки. (Гы! Здравствуй, Домаха! 😊) Зато очень логично эта станция выглядит на пути связи Коша с Верхними юртами донцов. Т.е. гонец с Дона на лошадях доскакивает до станции и, чтобы избежать переправы через густую сеть притоков Днепра, пересаживается на лодку. И наоборот. Кстати, в этом случае нужны не чайки, а именно речные лодки.

Вторая функция станции тоже очень прозрачна. Соль! Точнее путь ее доставки с Торских и Бахмутских соляных заводов в Запорожье. Причем направление от станции до Бахмутского уезда соответствует руслу реки Солоной (откуда здесь взялось такое название?). В этом случае волок тоже излишне предполагать. Соль подвозили на возах и на станции (или выше по Солоной) перегружали на лодки. Которые благополучно везли ее в Сечь.

Теперь обещанные фрагменты.

Цитата:

Семен Мышецкий. ИСТОРИЯ О КАЗАКАХЪ ЗАПОРОЖСКИХЪ, КАКЪ ОНЫЕ ИЗДРЕВЛЕ ЗАЧАЛИСЯ, И ОТКУДА СВОЕ ПРОИСХОЖДЕНИЕ ИМБЮТЪ, И ВЪ КАКОМЪ СОСТОЯНІИ НЫНѢ НАХОДЯТЦА, СОЧИНЕННАЯ ОТЪ ИНЖЕНЕРНОЙ КОМАНДЫ.

<...>и оттуда Ъдучи, дубы свои въ морѢ затапливали для переду, а сами оттуда вышедъ на берегъ, отганивали у Турковъ, и Татаръ табуны лошадей и прочую /14/ скотину, и на оныхъ всю свою добычу до Сѣчи проваживали; а иногда случалось, что отъ нихъ Казаковъ проѣдетъ одна партія водою, а другая сухимъ путемъ конницею, и тамо совокупляются вмѣстѣ. А потомъ какъ Турки увѣдали ихъ протайной проѣздъ, въ великомъ смотрѣніи оныхъ караулили, и многихъ брали и рубили, то уже они Казаки тѣмъ умысломъ мало проѣзживали, а сыскали нижеслѣдующій способъ: брали съ собою малыя лодки до означенныхъ городковъ, оттягивали сухимъ путемъ, а тамо пришедши, на большія свои затопленныя лодки саживались; <...>

Цитата:

Олександр РИГЕЛЬМАН. ЛІТОПИСНА ОПОВІДЬ ПРО МАЛУ РОСІЮ ТА ЇЇ НАРОД І КОЗАКІВ УЗАГАЛІ.

<...>Мимо ж Очакова и Кинбурна всегда ночью проезжали; токмо наперед изжидали себе благополучной погоды, а паче тумана, или, не доезжая Очакова, обвозили лодки свои прогноем и оттоль ручьем в море выходили, что никто в Очакове и Кинбурине того видеть не мог, где будучи, чинили свои добычи на море и на сухом пути, и, возвращаючись, в удобных камышных местах, близ берегов, для переду затапливали в море думбасы свои, сами ж, вышед на берег, отгоняли у турок и татар табуны конские и скот и на оных всю свою добычу до станом своих доставляли.

Случалось и так, что козаки вдруг, сухопутно и водою, отъезжали и, на нареченном месте соединясь, промыслы свои делали и назад возвращались. Точию когда турки о всех их проездах и о пролазах стали сведомы, тогда везде удвоивали свои заставы и отъезжие караулы и, тем многих лова, убивали. Противу чего козаки, отменя тот способ свой, иным образом обходить их стали. Они брали с собой малые челны и обваживали их сухопутно; мимо всех тех застав, кои им опасны были, и, достигши в туманные времена до тех мест, где затопшие их лодки были, они сажались в них человек по 30 и более, а главный начальник их, будучи впереди, всегда имел на лодке своей мачту с флагом или со значком, каждый же козак имел для сражения ружье, пистолеты, саблю, копье, а иной и лук с стрелами, притом были с ними крючья, топоры, дубье и цепи деревянные. Подъезжали ж на турецкие большие суда во время ночное и туманное и, приближась на дубах своих к оным, прицепившись, топорами бока прорубали, а прочие, чтоб турки с судов их не язвили и не оборонялись, по них стреляли, кололи и цепями били и, входя во оные, все, что на судне из вещей и богатства знатного и к войне способного имелось, равно порох, ядра, свинец, пушки и

всякое орудие, брали; судно ж с неспособными для Козаков товарами и людей без пощады топили, кроме христиан, коих с собой забирали.<...>
<http://litopys.org.ua/riqel/riq04.htm#q113>

Мышецкий издал свой труд в 1740 г. Ригельман, похоже, хорошо знавший эту работу, закончил свою только в 1786 г. Описанные приемы вроде бы не использовались в русско-турецкую войну 1736-1739 гг. Не могли они, по понятным причинам, быть востребованы и с 1709 по 1734 г. Так что, видимо, это описание казачьей тактики 17 – начала 18 в. Особенно интересны как описания совместных действий сухопутных и водных партий, так и сведения о преднамеренном затоплении чаек с целью их последующего использования в новых походах.

С точки зрения логистики – наиболее оптимальным при возвращении по запасному пути на Сечь была бы именно такая тактика. Т.е. подняться по реке как можно выше (помните, у Боплана: «<...>аж до річки Миусу [Mius] доти, доки вона сплавна для човнів<...> [Выделение мое - LV]». Затем дожидаться в условленном месте запорожцев с лошадьми (вариант – прикупить у донцов/угнать у татар) и, притопив в камышах чайки (возможно и припрятав орудия с остатками пороха), с добычей возвращаться на Сечь. Естественно дорогой, максимально удаленной от чем-то

обиженных татар. 😊 Если в дальнейшем задумывается новый поход в сторону Приазовья – можно или отправиться на новых чайках (в этом случае наиболее логичным выглядит сплав по Кальмиусу), или на лошадях доехать до своего «схрона». Где спокойно поднять (и просмолить?) старые чайки.

Если принять такую возможность, то можно попробовать сделать еще один шаг. Предположить, что Боплан со своим «Миусом» не напутал... К сожалению, мне СОВЕРШЕННО неизвестно ни гидрография Миуса с нижней Крынкой (надеюсь, -FoенIX- поможет), ни обстановка в их бассейне во времена Боплана. Поэтому сделать этот последний шаг я не рискну. Как и предположить, что (в отсутствии необходимости волока) «Миусом» может оказаться практически ЛЮБАЯ приазовская речка.

Так, [url=http://paracoma.narod.ru/maps/kordt1/kordt1-map32.htm]на карте Украины В.Боплана (1650 г.)[/url], помимо настоящего Mius с притоком Krimsky, у самого устья Дона в Таганрогский залив впадает река Mis. Что это? Ошибочное дублирование или незнакомое нам название какой-то из мелких рек? А у Челеби, возвращавшегося после неудачной осады Азова через северное побережье моря – р. Муш располагается в часе езды западнее р.Сют (Молочной) и 32 часах восточнее Перекопа.

Вообще, идея об обязательности волока при возвращении в Сечь, как мне кажется, идет от исследований профессора Ф.Бруна, использовавшего достаточно вольный перевод Боплана, сделанный в 1832 г. Сравните. В современном академическом издании: «<...>повертаються вони через Донський лиман [le Limen du Don], перепливаючи протоку між Таманню і Керчу [Кегсу] і піднімаючись по лиману аж до річки Миусу [Mius] доти, доки вона сплавна для човнів. Від її верхів'я до верхів'я Тачаводи [Taczawoda] лише 1 льє, а Тачавода тече у Самару [Samare]<...>». У Бруна: «<...>по Донському лиману и по реке Миусу. Здесь они плывут вверх по Миусу покуда можно, а далее от сей реки до Тачаводы около мили **идут волоком** [Выделение мое - LV]; Тачавода впадает в Самару<...>» (Ф.Брун. Следы древнего речного пути из Днепра в Азовское море, ЗООИД, V, 1863, с.109). В данном случае я все-таки больше доверяю современной науке. Впрочем, в академическом издании есть и французский текст. Кто знает этот язык – может проверить.

Самый общий вывод. Невзирая на более чем столетнее изучение темы «запасного пути по Миусу», в ней еще очень много белых пятен и нераскрытых моментов. И нужно очень критически относиться к обоснованности мнений своих предшественников, не повторять за ними из раза в раз непроверенную информацию и откровенные ляпы. Вот только заниматься этим должен не Ваш покорный слуга, со своими скромными возможностями и отсутствующим историческим образованием, а команда профессионалов из ученых разных направлений. Может когда-нибудь такие люди и найдутся? :wink:

P.S. А все-таки – хотелось бы угадать. И, может быть, однажды в одной из наших рек мальчишки увидят нечто, подобное описанному Яворовским на Днепре:

Цитата:

(рассказ Я.Я.Куппа, жившего на Хортице):
 «Пришел на берег, смотрю, что за чудо? Стоят какие-то суда. Длинные – длинные и хорошо сколоченные; похожие на теперешние дубы; считаю, оказывается семнадцать. Я платье с себя бросаю в воду и давай осматривать их. Оказалось, что они больше, чем наполовину занесены песком и только верхняя часть их выдавалась из-под воды. Нужно вам сказать, что за несколько времени до этого, в Днепре было большое наводнение; вода повыносила много песку из русла реки и сама опала, тогда-то и показались суда, вероятно, затопленные здесь. Осмотрев хорошо свою находку, я побежал сообщить о том своему отцу. Но что же отец мог сделать с судами? Посмотрел, повыдернул несколько бревен из них, тем дело и кончилось. Скоро вода снова начала прибывать и опять покрыла суда.<...>»
 Еварницький Д.І. Запорожжя в залишках старовини і переказах народу: Ч.І; Ч.ІІ.- К.: Веселка, 1995., с.201

Очень хотелось бы...

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
 постоянный посетитель

[Добавлено:](#) Сб 03.11.2007 20:59 [Заголовок сообщения:](#)

[Ответить с цитатой](#)

[Лаврів Петро. Моя земля - земля моїх батьків](#)

Работа известного нашего историка (в частности, ему принадлежит "Історія Південно-Східної України"). В принципе. прилепляется общего направления с Пипко и Рвленко. В

Зареєстрований:
04.04.2007
Спообщення: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

[Вернуться к началу](#)

L.V.
постоянный посетитель

Зареєстрований:
04.04.2007
Спообщення: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

Мариуполь :: Форумы - Легенды и вымыслы (старые и новые) об основании Мариуполя
Користувач, який приєднався, приєднується до цього напрямку створення і удосконалення вищеприведеної роботи - все дуже коротко і бегло. Каких-то нових даних по нашій темі я не помітив. Разве что предания о происхождении некоторых населенных пунктов. Радует, что

Лаврив не пытается фантастически удревать их. 😊 В основном он говорит о селах в окрестностях Донецка. Время - конец 17 - начало 18 вв.

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

[Добавлено:](#) Вс 18.11.2007 00:00 [Заголовок сообщения:](#)

[Ответить с цитатой](#)

Очередные главы из книги В.А.Пирко «Заселення Степової України в XVI – XVIII ст.». По данным главам замечаний у меня почти нет.

Цитата:

2. Міграційні процеси в Україні та залюднення степу у другій половині XVII - на початку XVIII ст.

а) Основні напрямки міграцій і залюднення степу в 50-х - середині 80-х рр. XVII ст.

Визвольна війна українського народу стала поворотним пунктом як у політичному, так і соціально-економічному розвитку України. Антифеодальна боротьба селянства призвела до ліквідації великого феодального землеволодіння. Більша частина земель, які належали польським магнатам і шляхті, перейшла до рук козаків, селян і міщан. Наслідком героїчної боротьби народних мас було ослаблення феодального гніту, що сприяло росту підприємливості та мобільності населення. Воно отримало більше свободи у виборі занять, місця проживання і т. ін. Все це посилювало міграційні процеси в межах України, тим більше що в ході Визвольної війни основна частина її території склала єдине ціле. Цей стан закріплював універсал Богдана Хмельницького від 15 січня 1655 р.³¹.

Об'єднання більшості українських земель в єдине ціле, без сумніву, сприяло переходу населення з густіше заселених територій на менш освоєні. Політична боротьба в Україні після смерті Б. Хмельницького, розподіл її території згідно з Андрусівським перемир'ям (1667 р.) між Росією та Польщею не лише послали, але й ускладнили міграційні процеси. Незважаючи на це, масові переходи населення в основному відбувалися, як і в попередній період, з заходу на схід та з півночі на південь, що сприяло подальшому заселенню не тільки Слобожанщини, але й запорізьких земель, особливо їх північних окраїн. Тому не дивно, що уже в середині XVII ст. на південь від Тясьмину, Вісі, на схід від Синюхи вихідцями з Поділля й Волині було закладено ряд нових осель. До цього часу відносяться згадки про такі поселення: Трисяги, Ольховате, Глинськ, Цибулів, Нестерівка, Стецівка, Петроострів, Андрусівка, Табурище та ін.³². Біля Кодаку поселили берегову охорону та слободу лоцманів (1656 р.), що набиралися з охочих козаків³³.

Прихід нових поселенців на Запоріжжя сприяв подальшому росту чисельності Війська Запорізького, розбудові й укріпленню його столиці - міста-фортеці над р. Чортмлик (поблизу сучасного с. Капулівки Нікопольського району Дніпропетровської області). Чортмлицька Січ, в якій з 1652 до 1709 р. перебував кошовий отаман з канцелярією та курінне козацтво (38 куренів), мала в окружності до 900 сажнів. Була оточена земляним валом заввишки до 13 м. З боку поля (степу) вал укріпили ще частоколом з бійницями для гарматної стрільби, а в 1709 р. викопали рів, який навесні заповнився водою, перетворившись у рукав Дніпра - річку Підпільну. Після цього територія Січ! стала островом, її центр складав Січовий майдан, навколо якого розміщалися козацькі курені, будинки отамана та старшини. За фортецею містилася "грецька хата" - приміщення для послів і купців, що прибували на Січ³⁴.

Під прикриттям Січі у другій половині XVII ст., здебільшого з 50-60-х рр., появилось чимало зимівників, мешканці яких розводили худобу, бджіл, займалися рибальством, полюванням та іншими промыслами. Окремі відомості про час заснування поселень на захід від Дніпра свідчать, що найбільш активно заселялися території поблизу Дніпра. Втікачі з Поділля, Волині й Київщини віддавали перевагу ближчим до місць виходу територіям запорізьких земель. При заглибленні в степи вони здебільшого притримувалися Дніпра. Відновлення польським урядом у 1684 р. реєстрового козацтва на Правобережжі значно поштовхнуло заселення земель, спустошених під час війни за Чигирин в 1677-1679 рр.³⁵. Певний вплив на прискорення заселення західних окраїн запорізьких земель мала передача після Журавнівського миру (1676 р.) Поділля під владу Туреччини. Більшість українського населення з Поділля подалася на схід. Частина переселенців осіла в межах західних окраїн Запоріжжя. Очевидно, завдяки цьому запоріжцям вдалося збудувати укріплене містечко Орлів при впадінні в Буг р. Синюхи (з 1770 р. Катерининський шанець, 1781 р. - Ольвіополь, нині Первомайськ Миколаївської області)³⁶.

Однак політична нестабільність в Україні не завжди сприяла закріпленню населення на нових місцях. Інколи воно, відсидівши пільгові роки ("слободи"), покидало уже насиджені місця й переселялося на нові. Здебільшого воно йшло на Лівобережжя, де з приходом на гетьманство І. Самойловича політична ситуація дещо стабілізувалася, а феодальний гніт в порівнянні з Правобережжям тут був слабшим³⁷. У той же час спостерігається і зворотний процес переходу населення з Лівобережжя, в тому числі й Гетьманщини на Правобережжя, зокрема на українські землі, які згідно з Журавнівським договором відійшли до молдавського господаря І. Дуки³⁸. Здебільшого на Правобережжя поверталися ті, хто був насильно переведений в 70-х рр. прихильниками Самойловича на Гетьманщину. Між іншим, політична боротьба в Україні після смерті Б. Хмельницького часто була причиною насильницького переведення населення з Правобережжя на Лівобережжя і навпаки. За таких обставин у пошуках більш сприятливих умов господарювання населення переходило на територію Запоріжжя.

Невдачі козацько-селянського війська у Визвольній війні та повернення польської шляхти в Україну після Білоцерківського договору стали поштовхом до масових

переселень з Правобережної України на Лівобережну та в межі Росії. Передбачаючи це, царський уряд уже в липні 1651 р. розіслав воєводам прикордонних з Україною міст грамоти, в яких визначався порядок прийняття та влаштування "черкас". Головними районами їх розселення називалися міста Коротояк, Воронеж, Козлов. У грамотах також зазначалося, що коли переселенці будуть приходити великими групами, то їх слід направляти "степами" аж до Волги³⁹. Таким чином, для поселення українських біженців царський уряд відводив слабо заселені південні райони, включно до самої Волги.

Однак основна маса переселенців у другій половині XVII - на початку XVIII ст. оселилася в межиріччі Сіверського Дінця та Дону. Завдяки їм на південно-західній окраїні Росії виникло військово-землеробське поселення, за яким закріпилася назва Слобідська Україна. Якщо у 1657 р. на її території нараховувалося 64 поселення і близько 100 тис. мешканців, то в 1686 р. - відповідно 232 і 250000, а в 1732 р. - 459 поселень і близько 370 тис. чоловік⁴⁰.

Ріст чисельності населення Лівобережної та Слобідської України сприяв його подальшому просуванню на південь і заселенню території між Ворсклою та Оріллю. Після 1660 р. у межах Полтавського полку на новоосвоєних землях виникають Старо- і Новосанжарівська, Белицька. Сокільська, Кішенська та Переволочанська сотні⁴¹. Особливо активно заселялася ця територія у другій половині 70-х років, коли після передачі Туреччині Поділля значна частина його мешканців перейшла на Лівобережжя. Так, вихідці з Уманщини в 1674 р. заселили містечка Нехворошу, Маячку, Царичанку, ладиженці в 1677 р. оселилися в Китай-городі. При гирлі Орелі в 1678 р. було відновлено засноване на початку XVII ст. містечко Орлик. Згодом ці містечка стали центрами Орлівської, Нехворощанської, Маяцької, Царичанської та Китайгородської сотень⁴². Таким чином, на Орелі населення Лівобережжя, тобто Гетьманщини, впритул підійшло до володінь запоріжців. Це сприяло його переходу в межі Запоріжжя та подальшому його освоєнню у другій половині XVII ст.

Вторгнення орд кримських та ногайських феодалів в межі Запоріжжя і Слобожанщини під час війни за Чигирин примусило царський уряд подбати про дальше зміцнення південних кордонів. У 1679-1680 рр. від старої, збудованої в 1638-1658 рр.

Белгородської лінії по правому березі Осколу до Сіверського Дінця, по лівому останнього, до р. Мжі, силами слобідських козаків та служилих людей південних міст Росії була зведена Ізюмська укріплена лінія⁴³. Генерал Г. Косагов, під керівництвом якого зводилась її західна ділянка, влітку 1680 р. виміряв відстань між Сіверським Дінцем і Дніпром, по Берестовій та Орелі, й запропонував І. Самойловичу побудувати вздовж цих рік нову лінію, щоб перегородити Муравську саку. Самойлович, посплавшись на труднощі у виконанні досить великого обсягу робіт, зайнятість козаків та посполітих, запропонував перенести будівництво лінії на більш зручний час⁴⁴. Вважаємо, що не тільки зазначені чинники, але й можливість затрудненні з Кошем після побудови лінії та переході населення на Запоріжжя, спонукали Самойловича запропонувати перенести на більш пізній час спорудження укріпленої лінії вздовж рік Орелі та Берестової.

У цілому міграція населення в Україні у другій половині XVII ст. сприяла здебільшого освоєнню південних районів Лівобережної України, Слобожанщини, і лише частково Запоріжжя. В межах останнього поселенців найбільше приваблювала Самара. На

початку 70-х рр. запоріжці відбудували зруйнований татарами Самарський монастир. У 1672 р. відбулося його урочисте відкриття⁴⁵. Найбільш помітний приріст населення в межах Самари припадає на 1677-1678 рр., коли сюди переселилася велика кількість православного населення з Правобережжя. Воно не знесло знущань польських феодалів, котрі стали повертатися на землі, які за умовами Андрусівського перемир'я відійшли до Польщі. На Самару переселилася й частина козаків, що втекли з-під Черкас, Канева й Чигирин під час їх сплюндрування в роки війни за Чигирин⁴⁶. У зв'язку з інтенсивним заселенням Слобідської України у другій половині XVII ст. частина переселенців, просуваючись все далі на південний схід, переходила в межі Запоріжжя та Війська Донського. Починаючи з 50-х рр. відмічається їх осідання в Середньому Подонці⁴⁷. Уже в 1654 р. черкаси з жінками й дітьми осіли на Цареборисівському городищі, при гирлі Осколу⁴⁷. Це дозволило порушити питання про відбудову зруйнованого на початку XVII ст. міста. Цареборисівське городище разом з прилеглими до нього угіддями в 1656 р. було передане патріарху Никону⁴⁸. Проведений у цьому ж році огляд місцевості виявив на ньому "черкаську слободу", в якій проживали 143 жонатих і 174 нежонатих українців і лише відповідно 5 і 4 росянина. Поблизу слободи, на лівому березі Осколу, знаходилися рілля та сінокоси, а на правому (кримському) боці Дінця - пасіки. На р. Бахтин Колодязь розміщалися два млини⁴⁹. Навесні 1657 р. Никон спорядив на Цареборисівське городище спеціальну експедицію для відбудови міста. Однак уже в 1658 р., у зв'язку з конфліктом між патріархом і царем, до Цареборисова направили царського воєводу. Цареборисівців зобов'язали відряджати на Тор по 50 чоловік для охорони соляних промислів⁵⁰. Поселення вихідців із Правобережної України в цьому регіоні дозволило царському урядові знову порушити питання про будівництво острогу на Торі для захисту соляних промислів від нападів татар. 25 травня 1660 р. воронезький воєвода повідомив царя про прибуття до міста великої групи "черкас" з метою поселення. У відповідь він отримав розпорядження направити їх на Тор. 8 червня белгородський воєвода Г. Ромодановський отримав царську грамоту, в якій цар доручав йому направити переселенців на Тор разом з дворянином або "сином боярським" для побудови там міста⁵¹.

Відписка воєводи від 2 липня 1660 р. свідчить, що з Белгорода направили на Тор С. Кошелева з 767 "черкасами", виділивши їм мідну піщаль, 300 ядер, бочку пороху та інвентар для будівництва міста⁵².

У серпні цього ж року Кошелев писав воєводі, що, прийшовши на Тор, він став підбирати місце для зведення міста і дійшов висновку, що найбільш придатний для цього район Маяцького озера. Як і Протасев, він відмічав, що поруч містився ліс, необхідний для побудови міста, а в Дінці добра питна вода⁵³. Однак, поки Кошелев підбирав місце для майбутнього міста, погоджував його з воєводою, люди, що прийшли з ним на Тор, розійшлися і ні з ким було зводити місто. Через те воєвода наказав йому зброю та припаси перевезти до Цареборисова, а самому повернутися до Белгорода⁵⁴. Нове царське розпорядження про побудову міста на Торі надійшло белгородському воєводі у квітні 1663 р. Врахувавши невдачу попередньої експедиції, московський цар розпорядився укомплектувати нову з числа "служилих людей" близьких до Тору міст, а для її охорони виділити солдатів і козаків, забезпечивши їх зброєю, харчами й необхідним інвентарем, щоб "острожное и колодезное дело ни за чем не стало"⁵⁵.

н. Філімонов, якому доручили очолювати цю експедицію, після прибуття на Тор, щоб попередити раптовий напад татар на прибулих з ним людей, розташував їх, як це робили чумаки, "табором" і укріпив його ровом. Після цього оглянув місцевість і приступив до будівництва міста при тому ж Маяцькому озері. Протягом літа 1663 р. місто в основному було збудоване. В ньому поселили по 50 родин з Валуйок і Чугуєва, 12 - з Харкова⁵⁶. Отже, в 1663 р. на правому боці середньої течії Сіверського Дінця нижче Святогірського монастиря появилася перше укріплене поселення, збудоване за вказівкою московського уряду. Йому відводилося важливе місце в подальшому освоєнні цього району.

У 1665 р. до Маяцького відрядили С. Тітова, доручивши йому завершити будівництво міста та влаштувати "дворами" валуйських, салтівських, чугуївських і харківських "зведенців", тобто побудувати житло для переселених до новозбудованого містечка мешканців Валуйок, Салтова, Чугуєва і Харкова. Біля міста передбачалося також побудувати різні укріплення для захисту від нападів татар відведеної місцям під рілля та пасовиська землі⁵⁷.

Під прикриттям Маяцького острогу за вказівкою царя біля Торських озер у 1664 р. збудували казенні соляні варниці⁵⁸. Однак виявилася, що збудований майже за 5 верст від торських соляних промислів Маяцький острог, не може служити надійним захистом від нападів татар. Тим більше, як зазначав Тітов, вони безперервно нападали під час його перебування у цих місцях не тільки на соляні промисли, але й на шлях, що вів до них, "убивали та брали в полон людей"⁵⁹. Тому навесні 1666 р. на Тор направили з Воронежа В. Струкова, доручивши йому "виміряти та описати" місця, через які найбільше нападали на промисли татари, визначити, які укріплення необхідно там збудувати, щоб захистити не тільки промисли, але й Маяцький острог від несподіваних нападів татар⁶⁰.

Після ознайомлення на місці зі станом справ Струков запропонував побудувати цілу систему нових укріплень в залежності від місцевості: у степу насипати земляні вали з дерев'яними вежами, в лісах і дібровах - засіки, а на заболоченій місцевості - надовби. Ці укріплення повинні були зводитися вздовж польової ріки Гола Долина до злиття Сухого Торця з Тором, на правому березі останнього до Сіверського Дінця. Однак з різних причин у 1666 р. вони не були збудовані.

Під час виступу І. Брюховецького маячани приєдналися до нього і покинули острог. Уряд наказав повернути їх до Маяцького, однак уже в 1670 р. вони разом з торськими солеварами активно підтримали похід разінців під керівництвом отамана Олексі Черкашеніна на Слобідську Україну⁶¹. Все це примусило царський уряд жити нові заходи до зміцнення свого впливу в цьому районі.

Влітку 1676 р. белгородський воєвода Г. Ромодановський відрядив на Тор служилих людей та переселенців з Правобережної України під керівництвом Р. Маслова, доручивши їм для захисту від нападів військових людей збудувати місто "Соляне". Відписка Ромодановського цареві свідчить, що на початку 1677 р. будівництво міста поруч з Торськими соляними озерами ще не було завершено, однак у ньому вже поселилися та влаштувалися дворами 245 переселенців з українських міст, інші продовжували приходити та селитися⁶³.

У січні 1678 р. на місце воєводи Р. Маслова до Соляного направили Б. Протасова, зобов'язавши його "в том городе всякое строение и заводы, и людей пересмотреть, и тому всему учинить переписные книги". В доставлених до Розряду в березні 1678 р. книгах відмічається: "Со 184 году в Соляном построено две башни глухих. Промеж башен острогу 161 сажень. Башни четвероугольные, кровати и катки на дву стенах, а облами на одной стене сделаны. К дву стенам катков й кроватей, а обламов на трех стенах не сделано. Около городу ров в ширину две сажени, в глубину - в полторы... А лесу готового на отделку города будет, только доделать его некому..."⁶⁴. Коли і кім добудовувалося Соляне містечко, джерела не дозволяють установити. Однак складений у 1683 р. його опис засвідчує, що будівництво містечка завершилося. В ньому на той час проживали 50 росіян та 151 українець, головну повинність яких складала охорона міста⁶⁵.

Як свідчать подальші події, зведенням Маяцького та Соляного не вдалося забезпечити охорону соляних промислів та розташованого поруч Святогірського монастиря. У 1679 р. татари розорили його, а уцілілих ченців разом з архімандритом Іоїлем забрали до полону. Правда, мешканці Маяцького та Соляного "відсиділися" за кріпосними стінами, хоча зазнали великих збитків і просили уряд забезпечити їх продуктами та зброєю⁶⁶. Неодноразово вони також зверталися з проханням поповнити місцеві гарнізони. Очевидно, все це було враховано, бо коли в 1680 р. велика група переселенців з Правобережної України (до 10 тис. чол.) звернулася до царського уряду за дозволом поселитися в межах Росії, то їх вирішили розмістити при Ізюмській лінії, що зводилася на правому березі Осколу та лівому березі Дінця. З них передбачали сформувати новий слобідський полк⁶⁷. Документи не повідомляють, де оселилася ця партія вихідців із Правобережжя, але сформування в 1685 р. Ізюмського слобідського полку дозволяє стверджувати, що частина з них осіла в цих місцях. Згідно з донесенням харківського полковника Г. Донця, в новозбудованому м. Ізюмі числилося 218 "черкас", які відбували "городову службу"⁶⁸.

Часті скарги торян та маячан на загрозу нападів татар спонукали белгородського воєводу П. Хованського, під керівництвом якого зводилася Ізюмська лінія, у 1680 р. оглянути розташовані на правому боці Дінця місця, щоб визначити, які укріплення необхідно тут збудувати, щоб захистити соляні промисли та наявні там поселення. У цьому ж році у воєводській канцелярії склали "смету и чертеж" укріплень, які передбачалося звести на правобережжі Дінця⁶⁹.

Підготовлену документацію відправили до Розрядного приказу, але тільки 22 березня 1684 р. на ім'я белгородського воєводи О. Шеїна надійшла царська грамота за підписами Івана й Петра, в якій говорилося: "В защиту от приходу воинских людей Маяцкому, Святогорскому монастырю, Торским озерам, Царевоборисову и иным украинным черкасским городам, от города Изюма, от реки Северского Донца, вниз по Донцу, по степи, по урочищам, через Черкасской лес, по Голый Долине, через реку Торце к верховьям реки Тору сделать земляной вал и деревянные крепости, где какие пристойно. А от устья реки Торца, где впала в реку Тор, вниз по реке Тору до устья сделать земляные и всякие крепости. А город Мояцкой с прежнего места перенестъ на устье реки Тору, где впал Тор в реку Северской Донец. А сделать Харьковскому полку на 18 верстах; а другую половину - Ахтырскому полку и иных украинских городов служилыми людьми, которые к тем местам близко, от устья реки Тору на 17 верстах. А в Разряд прислать строельные книги и чертеж"⁷⁰.

У листопаді цього ж року до Белгородської воєводської канцелярії від харківського полковника Б. Дашкевича надійшла "справка на черкас". У ній повідомлялося, що для будів-

полковника І. донця поступила строельна книга . з неї довідуємося, що при гирлі Торю, куди передбачалося перенести містечко Маяцьке, збудували новий острог при шести баштах, дві з яких були проїжджі, а чотири глухих. Одну башту насипали із землі. Протяжність його валів складала 174 сажні. Вали обкопали ровом, глибина та ширина якого складала 3 сажні. Оскільки мешканці Маяцького відмовилися від переходу на нове місце, заявивши, що вони переважно живуть з доставки дров на Торські соляні промисли, то до нього "призвали" осадчого Семена Бронку і доручили йому заселити містечко. До осені він встиг поселити там п'ять родин "черкас" і попа. Охорону новозбудованого острогу поклали на козаків харківського полку.

Земляним валом і ровом (на заболочених місцях - надовбями, а в лісах та байраках - заскама) обвели все межиріччя Торю та Сіверського Дінця, починаючи на півночі від нинішнього села Пришиб, Голою Долиною, по лівому березі Сухого Торця і Казенного Торця до гирла останнього, тобто до новозбудованого містечка⁷¹. Оскільки Охтирський полк не вислав людей на будівництво укріплень і не з'явилися служилі люди з південних міст, то не на всіх ділянках заплановані укріплення були зведені. Тому так звана Торська лінія (вона нанесена на картах початку XVIII ст., згадується в описах кінця XVIII ст., в окремих місцях - в сс. Пришиб, Адамівка, Майдани - її залишки збереглися й до нині) залишилася незавершеною⁷².

29 листопада 1684 р. воєвода Шеїн отримав царську грамоту, в якій йому і харківському полковникові Г. Дінцю висловлювалася подяка за зведені влітку укріплення на правому боці Сіверського Дінця та нагадувалося про необхідність їх завершення в наступному році⁷³. Однак уже 23 січня 1685 р. Шеїн отримав нову царську грамоту, в котрій повідомлялося, що завершувати будівництво "Торської лінії" не велено⁷⁴.

Взявши до уваги скарги маячан на адресу царя, в яких вони доводили, що не користувалися пільгами, котрі надавалися "черкасам" при поселенні в цих місцях (очевидно, на увазі малися поселенці Райгородка, як стали називати з початку XVIII

ст. новозбудоване містечко при гирлі Торю), можна стверджувати, що поруч з урядовою колонізацією і під її прикриттям активно велася народна колонізація. Завдяки цьому в середній течії Дінця наприкінці XVII - на початку XVIII ст. було засновано не тільки міські, але й ряд сільських поселень, їх назви (деякі з них збереглися й по нині) до певної міри віддзеркалюють хід та особливості заселення регіону в другій половині XVII - на початку XVIII ст.

При загальній оцінці зрушень, що мали місце в залюдненні Степової України в 50-70-х рр. XVII ст., не слід забувати такий факт, що в цей період було прийнято ряд актів, котрі обмежували вільний перехід населення з однієї території на іншу. Ще в березні 1655 р. Б. Хмельницький писав головнокомандувачеві російськими військами: "Мы также де для того от Чигирина съехали, что много казаков на Запорожье и на Дон итти хотели, которых мы задержали и по городам имати велели и смертью казнити..."⁷⁵. З метою не допустити масових втеч з Правобережжя на Січ, гетьман П. Дорошенко розпорядився установити численні застави в Каневі, Черкасах, Воронові, "щоб ніхто не пройшов Дніпром в Запороги"⁷⁶. Під час війни за Чигирин гетьман Самойлович перевів значну частину мешканців Правобережжя на Гетьманщину, залишивши пустими "тії місця"⁷⁷.

Таким чином, завдяки в першу чергу стихійним переселенням у межах України протягом 50-х - середини 80-х рр. XVII ст. значно збільшилося населення Степової України.

б) Залюднення півдня на рубежі ХУІІ-ХУІІІ ст.

Кінець XVII ст. позначився зміцненням антитурецької коаліції європейських держав. "Священна ліга", до якої входили Австрія, Венеція і Польща, намагалася залучити до свого складу Росію. Російська дипломатія головною умовою приєднання до антитурецької коаліції поставила питання про укладення тривалого миру з Польщею. При сприянні членів Ліги 6 травня 1686 р. Росія і Польща підписали в Москві "Трактат про вічний мир". Річ Посполита погодилася на приєднання до Росії Лівобережної України з м. Києвом та Запоріжжя, яке до цього знаходилося під впливом обох держав. Українські землі на правому боці Дніпра, від містечка Стайок до гирла Тясьмину (міста Ржищів, Тарахтемирів, Канів, Мошни, Сокільня, Черкаси, Боровиця, Бужин, Воронків, Крилів та Чигирин), спустошені під час війни за Чигирин, повинні були залишитися незаселеними⁷⁸. Росія і Річ Посполита зобов'язувалися спільно боротися проти Туреччини та Кримського ханства. Перша повинна була активізувати дії проти Криму, друга - проти Білгородської орди та Туреччини. Вступаючи до "Священної ліги", Росія, перш за все, розраховувала на зміцнення своїх позицій у Північному Причорномор'ї. Після підписання "Вічного миру" Росія тут же розпочала підготовку до війни з Османською імперією. 5 вересня 1686 р. був оголошений царський указ про підготовку військ до походу на Крим. На початку травня наступного року 100-тисячна армія під командуванням В. Голіцина рушила в похід. По дорозі до неї приєднались 50 тис. українських козаків на чолі з гетьманом І. Самойловичем. Переправившись через Самару та Кінські Води, об'єднане військо досягло Великого Лугу. Другий загін російсько-українського війська під командуванням Г. Косагова направився правобережжям Дніпра до татарської фортеці Кизи-кермен. До походу були залучені й донські козаки.

Щоб зірвати наступ російсько-українських військ на Крим, татари підпалили степ на шляху їх просування. Від р. Карачокрак Голіцин змушений був повернутися назад. Вину за невдачі в поході приписали Самойловичу і на скликаній у російському таборі при р. Коломак раді його усунули з гетьманства, обравши на його місце генерального осавула І. Мазепу.

У 20-му пункті підписаних Мазепою Коломацьких статей зазначалося: "...гетьманові і старшині, служачи свято великим государям та великій государині, їхній царській пресвітлій величності, виказати дбання для притиснення і стримування Криму від походу кримських орд війною як на великоросійські, так і на малоросійські міста і зробити на цьому боці Дніпра, напроти Кодака, шанець в такий спосіб, як і Кодак, а на ріці Самарі і на ріці Орелі, і в гирлах річок Берестової та Орчика побудувати міста і заселити їх малоросійськими жителями..."⁷⁹. Таким чином царський уряд офіційно добився права на утримання своїх гарнізонів на території Запоріжжя.

Протягом 1688 р. велася підготовка до нового походу на Крим. Врахувавши невдачі першого, російський уряд розпорядився побудувати при гирлі Самари фортецю, яка могла б стати базою для російських військ у боротьбі за Крим. В ній повинні були розміститися військові склади, пороховий і салітровий заводи та ін. Розпорядження

розміститися військові склади, порохівни і селітровни заводи та ін. Голіпорядження царського уряду та підготовка гетьмана до його виконання викликали незадоволення на Запоріжжі. Щоб заспокоїти запоріжців, на ім'я кошового отамана Г. Сагайдачного направили царську грамоту, в якій зазначалося, що "для захисту від ворожих нападів на великоросійські та малоросійські міста, а також самих вас, наших царської величності підданих в Січі" цар розпорядився "збудувати місто і бути тому місту пристанищем наших царської величності ратних людей і для складів усяких запасів для майбутнього походу військ на Крим"⁸⁰.

Навесні на Самару прибули не лише українські козаки під командуванням Мазепи, але й російські війська під командуванням севського воеводи Л. Неплюєва. Закладка фортеці відбулася з травні, а завершилося будівництво наприкінці серпня.

Спорудженням фортеці керував інженер-полковник Вільям фон Зелен. Оскільки основні роботи по спорудженню фортеці були завершені до свята Богородиці, то збудованій в ній дерев'яній церкві присвоїли назву Святої Богородиці, а також саме новозбудоване місто стали називати Богородицьким. На той час воно було одним з найбільших міст півдня України. Довжина його земляних валів складала 1641 сажню, а їх висота - до 2,5 сажнів. У фортеці знаходився не тільки двір воеводи, але й гетьмана. Разом з воеводою до фортеці прибув цілий штат служилих людей та гарнізон понад

4000 чол. Першим воеводою був призначений К. Малієв, якого незабаром змінив комендант Кодацької фортеці Г. Косагов⁸¹.

На посаді поселили українців і росіян. Уже у вересні 1638 р. тут проживало понад 1000 українських родин. Як військам, так і мешканцям міста заборонялося чинити будь-які кривди запоріжцям.

Крім Богородицького, при гирлі лівої притоки Самари р. Бик передбачалося побудувати також велику фортецю, щоб взяти під контроль Муравську дорогу, якою кримчаки найчастіше нападали на Слобідську й Лівобережну Україну та на південні повіті Росії. Однак участь українських козаків у другому поході російських військ на Крим у 1689 р. не дозволила виконати цей план. Очевидно, певне значення мало й негативне ставлення запоріжців до зведення укріплень на їх території.

Першими відважилися відкрито виступити проти побудови фортеці на запорізьких землях ченці Самарського монастиря. Російські війська, повертаючись з походу на Крим, за розпорядженням В. Голіцина оточили монастир і вчинили жорстоку розправу над незадоволеними. Крім цього, за наказом Голіцина було підібрано місце для введення другої фортеці в межах запорізьких земель, її заклали 20 червня 1689 р. "на угожом и оборонном месте, у вод, родников, лесов; сенных покосов, ровных и хлебородных полей" на цій же р. Самарі, при урочищі Сорок байраків, вище Вільного Броду⁸². Зводилося воно під керівництвом того ж полковника фон Зелена рейтарами і солдатами воеводи І. Волинського та дяка М. Полянського.

Побоювання запоріжців про можливість втручання призначених до новозбудованих міст російських воевод у внутрішні справи Запоріжжя незабаром стали збуватися. Уже 27 вересня 1688 р. на ім'я воеводи Косагова надійшла царська грамота з розпорядженням випалити степи до Перекопу й Січі, а також по самій Самарі. При цьому вказувалося, що це необхідно зробити обережно, щоб не довідалися запоріжці. До того ж царські воеводи разом з гетьманськими козаками стали контролювати межиріччя Орелі та Самари. Тому не дивно, що частина запоріжців підтримала Петрика в його боротьбі проти Мазепи в 1692-1696рр⁸⁴.

Однак спроба Петрика підкорити собі самарські та орельські фортеці закінчилася невдачею. Крім спалення посаду Новобогородицької фортеці, війська Петрика й татари спричинили ще великі збитки містечкам по Орелі, але під натиском гетьманських полків змушені були відступити. Збудовані на Самарі укріплення фактично стали опорною базою російських військ під час Азовсько-Дніпровських походів.

Зрозуміло, що всі ці події другої половини 80-х - початку 90-х рр. не могли не позначитися на стані заселення наприкінці XVII ст. запорізьких земель, особливо на посиленні впливу Росії в регіоні.

Нападу, кримських татар на українсько-російське порубіжжя спонукали царський уряд приділити більше уваги захисту поселень, що знаходилися за Ізюмською лінією.

Неодноразові скарги воеводи Соляного спонукали белгородського воеводу направити на Тор влітку 1690 р. загін М. Ізмайлова з дорученням відновити погорілу під час нападу татар стіну міста та оберігати мешканців від нападів. По дорозі до загону Ізмайлова приєдналися козаки Охтирського й Харківського полків. Наприкінці літа та на початку осені вони не тільки відновили стіни фортеці, поглибили рів та замінили прогнилі надовби, але й збудували ряд нових укріплень навколо соляних промислів. Надовбями обнесли місця розташування чумаків, що приїжджали на промисли за сіллю. Загальна довжина побудованих укріплень складала 1863 сажні. У будівельних роботах брали участь 2560 чоловік⁸⁵.

Через чотири роки на укріпленні Соляного були зайняті війська думного дворянина і стольника В. Ведеревського. У серпні 1694р. він повідомив белгородському воеводі Б. Шереметеву, що до 28 липня стояв з військом під Соляним і його солдати насипали земляний вал від кріпосної стіни до озера й солеварних куренів протяжністю на 334 сажні. На валу збудували башти й бійниці, а за валом вирили рів⁸⁶. Але уже через два роки довелося відбудувати місто фактично заново. У серпні 1696 р. Соляне і його посад "згоріли"⁸⁷. Белгородський воевода терміново відрядив на Тор полк С. Коробіна для відбудови міста. По дорозі до нього приєдналися козаки Харківського та Ізюмського полків під командуванням ізюмського полковника Ф. Шидловського. Спільними зусиллями з солдатами полку Коробіна вони відбудували місто на попередній основі, але замість двох проїжджих вез збудували лише одну, відновили навколо нього рів⁸⁸.

Однак навесні 1697 р. посад Соляного і варниці знову спалила орда⁸⁹. На Голій Долині вона напала на "дров'яний табір" (доставщиків дров на промисли). Козаки, що супроводжували його, вступили з нею у бій і "билися з ранку до півдня". Татари змушені були відступити. Але при відступі вони спалили покинутий мешканцями посад Соляного. Гарнізон містечка та його мешканці "відбилися й відсиділися" за стінами острогу⁹⁰.

Очевидно, значна частина торян після цього не стала відбудовувати ні житла, ні варниць, а подалася на р. Бахмут⁹¹, де козаки Сухарівського юрту виварювали сіль із ропи соляних джерел, що виявилася значно вищої концентрації, ніж в торських соляних озерах.

Сухарівські козаки відкрили соляні джерела на Бахмуті у 1683 р., але користувалися ними "наїздом", тобто епізодично. У 1697 р. на Бахмут переселилися торяни й маячани і завели тут постійне солеваріння. За описними книгами 1703 р. "на р. Бахмуті, з обох боків, збудовано острог із стоячих дубових колод з двома проїжджими воротами"⁹². Коло острогу розмістився посад, на якому знаходилася митниця, збудована старшиною Ізюмського полку, для збору мита з приїжджливих солеварів і представниками

Ізюмського полку, для збору мита з приїжджих солеварів, і представниками Семенівського приказу для збору мостового. Поруч знаходилися 15 комор, що належали людям Ізюмського полку, торським і маяцьким мешканцям, 9 кузень. Поблизу, на березі р. Бахмут, біля соляних колодязів, були влаштовані 170 сковорід, тобто чренів, з яких 140 належали ізюмським козакам, а 30 -людям "різних чинів", а також торгова лазня⁹³. Таким чином, між 1697 і 1702 рр. на правому боці Сіверського Дінця, на середній течії Бахмуту, виникає нове укріплене містечко - Бахмут, яке згодом стає центром Бахмутського повіту.

Швидкий розвиток соляних промислів на Бахмуті призвів до суперечок між старшиною

Війська Донського та Ізюмського полку за право володіння ними. Свої докази обидві сторони направили царському урядові. В зв'язку з цим Розрядний приказ у 1702 р. доручив белгородському воєводі відрядити на Бахмут "відповідальну людину", яка склала б опис та план промислів і новозбудованого міста. У доставленому в квітні 1703 р. в Розряд описі відмічається, що на Бахмуті поселилися 150 мешканців, у тому числі 112 козаків слобідських полків, 36 вихідців із південних міст Росії і 2 донських козаки⁹⁴. Враховуючи такий склад населення, царський уряд прийняв рішення, щоб росянами відала торська приказна канцелярія, українцями - Ізюмська полкова канцелярія, а промисли - «відписати на казну».

Наведений та ряд інших прикладів свідчать, що наприкінці XVII ст. на Сіверському Дінці та Бахмуті зустрілися два основних переселенських потоки - із Слобожанщини та Війська Донського⁹⁵. Перший з них був значно потужніший, бо в його запліччі стояли українські слобідські козаки, яким царський уряд довіряв більше, ніж донським. Крім того, поруч знаходилася одна з найсильніших на той час прикордонних фортець - Ізюм⁹⁶. Другий становив далеку західну окраїну Війська Донського. Крайнім його рубежем на заході був Сухарівський юрт, який вперше згадується в 1666 р. при розмежуванні володінь Святогірського монастиря⁹⁷. Переважно до кінця XVII ст. донські козаки селилися на лівому боці Сіверського Дінця, де їх оселі доходили до річок Красною та Жеребця⁹⁸.

Певний вплив на прискорення освоєння правобережжя Сіверського Дінця та Північно-Східного Приазов'я на рубежі XVII-XVIII ст. мали Азовсько-Дніпровські походи. Після них до Росії відійшла Азовська фортеця з околицями, у нижній течії Дніпра Кримське ханство позбулося таких опорних пунктів як Аслан-кермен, Мубеурек-кермен, Мустріт-кермен (Тавань), Кизи-кермен⁹⁹. Згідно з умовами Константинопольського договору 1700 р. обидві сторони зобов'язувалися не зводити в пониззях Дніпра ніяких укріплених поселень, окрім заїжджих дворів для купців.

Константинопольський договір вперше визначив офіційно кордон між Росією і Туреччиною. За умовами договору та обопільних межових уточнень 1704-1705 рр. він проходив від Азова берегом моря до Міуського лиману, від нього - прямою лінією через степ до місця впадіння в Берду її лівої притоки р. Каратиш, Бердою виходив на Конку, по останній йшов до Дніпра, а далі - вниз по ньому до його правої притоки, річки Кам'янки, від неї - майже прямою лінією через степи виходив до Бугу, в місці прийняття ним р. Чорний Ташлик, а відтак - по Бузі до кордону з Польщею.

Визнання за Росією міжнародними актами запорізьких земель сприяло ще більшому поширенню на них впливу царату. Будівництво поруч з м. Азовом Таганрозького порту та для прикриття його Троїцької фортеці й цілої системи укріплень навколо неї¹⁰⁰, Кам'яного Затону на лівому березі Дніпра, напроти Січі, розміщення в них військових гарнізонів, примусове переселення до них ремісників і купців¹⁰¹, не тільки посилювало вплив Росії в регіоні, але й сприяло його заселенню та господарському

освоєнню. [От прокляти москали! Извините, вырвалось... 😊 - LV]. З другого боку це ще більше посилювало напруження між запорізькими та царським урядом. Запоріжці різко протестували не тільки проти проведення через їх володіння кордонів Російської держави, але й побудови на їх землях нових оборонних споруд¹⁰². [Очень странная ситуация с границами. Лет за сто до того, например, донские казаки были не подданными московского царя, а его единоверными союзниками, со своей отдельной территорией (связи с донцами осуществлялись через Посольский приказ, царь то присылал казакам припасы, то запрещал их пропускать в окраинные города, регулярно «отказывался» от донцов на переговорах с Турцией). Запорожцы же рассматриваемого времени уже давно считались царскими ПОДДАННЫМИ и формально подчинялись малороссийскому гетману. У них по определению не могло быть СОБСТВЕННОЙ, признанной международными договорами территории вне Российской империи. Насколько я понимаю, бурные возражения запорожцев (их обычно не приглашали на русско-турецкие переговоры о границе) вызывали разграничения в Днепро-Бугском междуречье. Упомянутый о недовольстве границами на Левобережье Днепра мне не попадалось. Извините меня, Фому неверующего, но пока меня никто не убедил, что притязания на наши места вообще на тот момент уже были. (Ниже еще к этому вопросу вернусь). Тут бы тоже ознакомиться непосредственно с документами! - LV]

Поруч з урядовою пошавилася на рубежі XVII – XVIII ст. й народна колонізація півдня. Про це свідчить поява нових і ріст населення старих поселень. Наприклад, за ревізькими даними 1720 р. населення заснованого в 1684 р. Райгородка за 20 останніх років збільшилося на 42 родини. З них 16 переселилися до містечка з Чугуєва, по 4 - з Курська та Лівен, 3 - з Харкова, по 2 - з Донецького, Нового Осколу та Хотмиська, по одній - з Айдару, Белгороду, Валуйок, Маяцького, Новосілля, Полатова, Рильська, Севська, Чернявська¹⁰³. Отже, незважаючи на досить великий регіон притоку переселенців, все ж таки переважна більшість з них прибула до Райгородку із Слобожанщини, зокрема з найближчого Чугуївського повіту.

Про перехід мешканців Слобожанщини в межі Приазов'я [скорей уж Подонцовья - LV] говориться і в царській грамоті від 7 липня 1707 р.: "чугуевцы, да харковцы, золочевцы, змиевцы, моячане, служилые да и жилецкие люди многие, оставя де дома свои с женами и с детьми, а иные де, оставя жен, явно идут де на Дон и в донецкие городки"¹⁰⁴. Завдяки цьому помітно збільшилося населення Бахмутського повіту новоствореної Азовської губернії. Згідно з переписом 1711 р. в 14 поселеннях повіту числилося 1302 двори податного населення, а за першою ревізією 1719 р. – 8747 душ чоловічої статі¹⁰⁵.

Доказом подальшого залюднення земель запоріжців у цей час є поява нових змиників, поступове їх переростання в постійні поселення. У Призов`ї вони відмічаються при витоках Кальміусу, Кривого Торця, Міусу та Лугані, тобто на теренах сучасної Донецької та Луганської областей. Так, у 90-х рр. згадуються змиівники, котрі згодом переросли в села Ясиновате, Землянки (нині входять до м.

Макіївки), Олександрівку (у складі м. Донецька) та ін106.

Якщо у Сухій балці та Холодному яру, при Сіверському Дінці й Луганчику, в 1650 р. знаходилися запорізькі пікети, то в 1704 р. тут уже жили сімейні запоріжці107. З 1690 р. згадуються запорізькі зимівники при Скелевату м. яру108. З 1696 р. запоріжці заселили Кам'яний байрак, в 1680 р. - Водяний і Дупчатий яри, при р. Луганчику109. На підставі церковної документації Ф. Макарівський дійшов висновку, ще Степовий яр, біля Ненаситецького порогу, запоріжці заселили в 1675 р., Ягідний, при р. Кільчені, - у середині XVII ст., Гончарську балку, при р. Бик, - в 1707 р., Широкий яр, при Кам'янці, - в 1704 р., а Злодіївську балку - в 1696 р.110. **Наведені факти переконливо свідчать про значну активізацію освоєння запорізьких земель на рубежі XVII-XVIII ст., особливо на схід від Дніпра. [Выделение мое - LV]**

Заселялося й правобережжя Дніпра. Так, у балці Варвиній у 1696 р. поселилося декілька родин вихідців з Волині111, в балках Кобиній і Крутоярській, вище р. Омельник, в 1706 р. сиділи пристарілі запоріжці, котрі займалися випасом худоби, розведенням бджіл, рибальством112. У 1707 р. в балці Бородаївці згадується хутір козака Бородая, від якого отримала назву й сама балка, а в 1715 р. - сл. Бородаївка була уже заселена сімейними запоріжцями113. Балки Колосникова, Гарасківка, Торкашева, Кузьмин яр, при р. Самоткані числилися заселеними з 1690 р.114, Верхньошурівська балка, нижче Самоткані, Романківська і Тарамська (Козирева) - з 1704 р. Останні заселила переважно старшина з Нового Кодаку зі своєю челяддю115. Певне значення у пошавленні освоєння Правобережжя, на рубежі XVII-XVIII ст. мала передача Речі Посполитій у 1699 р. Поділля, куди переселялися вихідці з Волині й Прикарпаття, обтяжені феодалними повинностями. Документи свідчать про масові переходи на рубежі XVII-XVIII ст. населення з Прикарпаття на Поділля116. Проте частина з переселенців недовго затрималася на нових місцях. Відсидівши надані їм "слободи", щоб не потрапити в залежність від нових власників, вони йшли далі на схід, селилися на землях Запоріжжя117.

<Следующие восемь абзацев, начиная с 1709 г. я вырвал из фрагмента, чтобы рассмотреть позднее – LV>

Таким чином, після Визвольної війни та проголошення Української держави міграційні процеси на її території значно посилювалися. Це створювало більш сприятливі умови для освоєння Степової України. Однак боротьба за владу після смерті Б. Хмельницького, втручання в неї сусідніх держав перешкоджали рівномірному розміщенню української людності на теренах держави, в тому числі й Війська Запорізького. Переважна більшість населення з Правобережної України мігрувала на Лівобережжя і Слобожанщину. У тісному зв'язку з заселенням останньої було проникнення населення на правий берег Середнього Дінця й заснування там ряду поселень, котрі у 80-х рр. склали Ізюмський полк, а після створення в 1708 р. Азовської губернії багато з них увійшли до складу новоствореного Бахмутського повіту. Хоча його територія згідно з Прутським і наступними договорами Росії і Туреччини залишилася у складі першої, однак повстання К. Булавіна та постійна загроза татарських нападів негативно позначилися на чисельності його населення. Активна його участь у повстанні К. Булавіна стала причиною сплюндровання повіту та розорення самого м. Бахмута. Зруйнування Старої Січі, численних поселень у Подніпров'ї військами полковника Яковлева, перехід запоріжців під протекторат кримського хана спричинилися до вилюднення значної частини Запоріжжя.

Отже, оцінюючи заселення Степової України у другій половині XVII - на початку XVIII ст., можна констатувати, що крім постійних поселень, укріплених міст, острогів, збудованих у північній частині регіону, за цей час на його території з'явилось чимало хуторів (зимівників), слобід, розкиданих по всій території Війська Запорізького. Однак внаслідок розгрому повстання Булавіна та розорення Січі багато з них були зруйновані, що поруч із зовнішніми факторами спричинило скорочення чисельності населення в регіоні наприкінці першого - у другому десятиріччях XVIII ст.

Таким образом, еще в середине 17 в. наши степи, похоже, были практически безлюдны. На этой дикой территории «взаимного страха» ни одна из сторон не имела достаточно сил, чтобы осесть надолго. Возможно, какую-то роль в этом сыграл и климат. **Боплан** недаром удивлялся суровости нашей зимы: «Хоча ці землі знаходяться на тій же широті, що й Нормандія, однак холоди набагато сильніші й різкіші, аніж там, про що ми скажемо далі. Серед того, на що треба особливо зважати у цих краях, є мороз, який протягом декількох років був таким сильним, таким суворим і різким, що неможливо було витримати не тільки людям, навіть тим, хто супроводжує військо чи служить у ньому, але й худобі, як-от коням чи іншим свійським тваринам. Той, кого сповна настигне його лють, вважає, що легко відбувся, якщо не наразився на небезпеку втратити життя, а відкупився лишень якоюсь частиною тіла, втративши тільки пальці на руках чи ногах, ніс, щоки, вуха або навіть той член, який через соромливість я не зважусь назвати, їхнє природнє тепло гасне тоді за єдину мить, і вони відмирають від гангрені. Трапляються і міцніші [люди], кінцівки яких не піддаються омертвінню так раптово, але й вони без допомоги не можуть уникнути появи ран, настільки ж пекучих, як і рани від опіків та інфекційних хвороб. За час перебування у цьому краї я переконався, що мороз не менш пекучий і по-руйнівному всесильний, ніж вогонь». Как раз во второй половине 17 в. температура достигла отметки так называемого **маундеровского минимума**. Тогда в Голландии замерзли все каналы, а в Гренландии вследствие наступления ледников люди были вынуждены оставить часть поселений. Все это, конечно, не исключает возможность появления в наших местах запорожских добытчиков (рыбная ловля, добыча зверя и т.п.), но только в редкие годы перемирий с татарами и с татарского же согласия. Собственно об этом говорят и требования трактата 1700 г. с турками, по которым запорожцам запрещалось заходить южнее «барьера» на «морские косы, лиманы и озера для рыбной ловли». Значит, попытки были. Но я совершенно не представляю себе попытки закрепиться на Азовском побережье до Азовско-Днепровских походов Петра I.

В вышеприведенном же тексте (из которого я насильно вырезал события после 1709 г.), мы можем видеть только процесс оседания запорожцев в верховьях Кальмиуса, Кривого Торца, Миуса и Лугани. Т.е., примерно, на широте нынешнего Донецка. По моему скромному мнению, именно последствия Азовских (и Днепровских) походов Русской Армии послужили сильным толчком для этого процесса.

Вскоре после успешного завершения второго Азовского похода 1696 г. Петр I организовал широкие картографические работы, охватившие и наши места. А в 1699 г. осуществил и демонстрационный Керченский поход русского флота. (Кстати, тогда Петр I проплывал в виду и

мариупольских берегов!). В результате всех этих усилий родилось несколько русских морских карт. Так, известна рукописная [карта устья Кальмиуса](#) Кристиана Ругеля (1699 г.). К сожалению, с ней мне пока познакомиться не довелось. Зато я нашел карту "Восточная часть моря Палус Миотис и ныне называется Азовское море..." А.Шхонебека (1701 г.). На ней показаны городки «укрепрайонов» вокруг Азова и начинающегося Таганрога. Западнее от устья Миусского лимана показан татарский улус на Кривой Косе (район нынешнего Новоазовска). Далее флотилия шла вдоль северного берега моря до района западнее р.Берды. На всем этом пути западнее «улуса» больше НИКАКИХ других поселений не обнаружено! (Даже Домахи!) Зато над всем северным побережьем, заползая далеко за Миус, красуется надпись «Крымская страна». Еще одна карта – [карта Менгдена-Брюса](#) 1696-1699 гг., публиковавшаяся разными издателями (и с некоторыми изменениями) с 1699 г. по 1736 г. На [поздней рукописной копии с оригинала 1699 г.](#), можно наблюдать очень интересные вещи, мало совпадающей с современными «запорожскими» версиями. Так, отдельной территорией выделены «Юрты Донских Казаков» (на аналогичной карте Оттенсов 1736 г. – "Territorium Cosacorum Donnensium"). Причем на западе эта граница захватывает ВЕСЬ бассейн Миуса (там даже показаны городки Некленовка и Данилов Байрак) и тянется к верховьям Торца. Севернее располагается территория «Белгородсково разряда»), а восточнее (включая весь бассейн Кальмиуса) – Малая Тартария. На северо-западе она доходит до Самары.

Спрашивается – если бы в Северном Приазовье были какие-нибудь форпосты запорожцев – зачем бы их скрывать? Особенно в плане давления на переговорах с турками? Если на карте «...Палус Миотиса...» есть татарский улус на Кривой косе – то он, по всей видимости «выстрелил», и границу провели от устья Миусского лимана до устья Каратыша прямой линией.

Примерно то же самое (только облагороженное и на иностранном языке) можно наблюдать и на дальних потомках карты Брюса-Менгдена – картах издателей [Хоманна 1720-1724 гг.](#) и [братьев Оттенсов 1736 г.](#) Правда, на последней карте между верховьями Мокрого Каратыша и Кальмиусом показано несколько домиков. Но вряд ли стоит искать в них нашу Домаху. Во-первых, на более ранних картах их нет. Во-вторых, они расположены не в устье Кальмиуса, через которое проходит дорога, а значительно севернее. В третьих – такая же группа домиков нарисована в бассейне Молочных Вод. Так что это, вероятно, какие-то татарские поселения. Если вообще не «дизайнерская находка» Оттенсов.

Остается отметить, что в приведенных главах никаких признаков функционирования Кальмиусской паланки/Домахи не отмечено. Единственное, что можно еще добавить: в работе «Кальмиусская паланка» того-же В.А.Пирко «<...>На початку XVIII ст. з Кальміусу постачали городину та тваринницьку продукцію до новозбудованого міста Бахмута, щоб обміняти її там на сіль.» (источник не указан). Выражение «з Кальміусу», надо полагать, означает здесь именно верховья реки, а не будущий одноименный городок.

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль](#) [личное сообщение](#) [Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

[Добавлено:](#) Сб 24.11.2007 23:45 [Заголовок сообщения:](#)

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: [2 \(View more...\)](#)

Трудно искать черную кошку в темной комнате. Особенно, если нет уверенности, что она вообще там была... :wink:

Тем не менее, я сделал еще одну попытку. Поработал со старыми картами 16-17 вв. Вообще-то, благодаря одному хорошему человеку, я заимел базу данных на примерно 800 карт Азово-Черноморского бассейна (1500-1800 гг.). Многие с Интернет-ссылками (то-то бы ALEX(vместо S.P.) обрадовался!). К сожалению, чтобы их все просмотреть мне не хватит ни здоровья, ни трафика.

Поэтому ограничился несколькими десятками (а может и больше, не считал) географических карт 16-17 вв. из своих заглазников. И выписывал то, что изображено в наших местах. При этом я пропускал карты толемеевской и старой итальянской традиции, старался убирать многочисленные «клоны» одинаковых карт, а кое-какие карты не смог разобрать при всем старании. Естественно, моя выборка не претендует на всеохватность, но общее представление дает. Итак:

- * «Сучасна карта Європейської Сарматії або Угорщини, Польщі, Русі, Пруссії і Волощини», К. Птолемей, М. Вальдземюллер, 1513р., Страсбург. (1)На западе доходит только до Перекопа. Херсонские степи украшает надпись Tartaria Præscoriensis (Татария Перекопская).
- * «Московія Сигізмунда, вільного барона в Герберштайн, Нейберзі та Гуттенгазі 1549 року», С. Герберштайн, 1551 р., Базель (1). На северном побережье – только Asow и Carut s.Iohan. Оба названия расположены неверно. Азов должен быть на левобережье Дона. А Carut s.Iohan, как видно из текстового описания, - мыс на Керченском проливе. Название местности для нас отдельно не указано. Вероятно, мы относимся к Tartaria, показанной в Северо-Кавказских степях. То же самое на карте 1556 г.
- * «Новий опис Польщі та Угорщини», С. Мюнстер, 1559 р., Базель (1). Доходит на востоке до Сиваша. Южнее Конских Вод красується надпись TARTARIA minor (Малая Тартария) и щит с тамгой Гиреев.
- * [Карта Московщини], Дж. Гастальді, С. Мюнстер, 1578 р., Базель (1). Азовское море и Крым сильно искажены. На нашем берегу – ничего. Кроме рисунка шатра и самца тура.
- * «Загальний опис усього відомого світу. Який також має зображення тих самих частин світу, що містяться на двох півкулях, з додатком численних рідкісних документів про цей опис світу. Року 1589», Г. де Йоде, 1593 р., Антверпен (1). Кроме (ошибочно) Asaw – ничего.
- * «Московія, найпросторіше велике князівство. Опис із місцевостями автора Антонія Дженкінсона, англійця», А. Дженкінсон, Г. де Йоде, 1593 р., Антверпен (1). Кроме Азова – есть еще изображение двух, одетых по восточному, людей, поймавших медведя.
- * «Опис Русі, Московії і Тартарії...», А. Дженкінсон, 1598 р., Антверпен (1). Опять Азов. На карте показаны четкие границы. Мы относимся к Crimea. На севере ее границы проходят с одной стороны южнее Десны, с другой – по границе с Рязанщиной и включают еще и мордву.
- * Карта России С. Нейгебауера 1612 г. (2). Итальянские городки (без названий) и надпись Tartaria Præscoriensis.
- * «Литва», Г. Меркатор, Й. Гондй, 1628 р., Амстердам (1). На востоке – до Перекопа. Крымская граница проходит севернее Орели и идет в направлении к верховьям Сейма.
- * «Таврика Херсонська», Г. Меркатор, Й. Гондй, 1628 р., Амстердам (1). Показана куча старых итальянских городков. Крымская граница идет вдоль Пселла к верховьям Сейма, а оттуда – вдоль Северского Донца.

- * «Нова Европа, описана автором Иодоком Гондией», И. Гондией I, 1630 г., Амстердам (1). Итальянские городки. Южнее Сев.донца – надпись «Crimea»
- * «Карта России, званою Московією, виготовлена нами з рукопису, накресленого старанням і коштом Федора, сина царя Бориса, і від річки Дніви до інших місць, які відомі як з карт, так і нами додані», Г. Герритц, [1633 г. ?], Амстердам (1). Кроме традиционного Азова и надписи Crimea в наших местах больше ничего нет. Севернее Донца – Царьборисов, Оскол и Валуйки.
- * «Частина південної Московщини. Автор Ісаак Масса», I. Масса, 1638 г., Амстердам (1). Итальянские городки. Азов, как ни странно, показан правильно. В наших степях красуется надпись «Crimea seu Tartaria Przesopensis», а севернее Сев.Донца – «Ograina Dikoia Pole» (перевод не нужен?).
- * Карта Украины В.Боплана 1650 г. (2). Показана речная сеть и Муравский шлях. В остальном – Losa Deserta (пустынное место). Кстати, к теме запасного пути. На карте верховья Миуса тянутся к верховьям Волчьей (что подтверждает старое соотношение Тача-воды в тексте Боплана именно с Волчьими водами). Верховья же Крынки и Кальмиуса неправильно показаны намного южнее.
- * Новая карта Московии. А.Олеария, 1660. (3). Пустое побережье и надпись «Tartarie de Krim».
- * Карта Черного моря и прилегающих территорий. Sandrat Jacob. 1660 (3). Показана речная сеть. Зелены выделены границы ханства. Интересно, что правобережье Днепра (почти до устья) узкой полосой входит в границы Украины.
- * Карта Черного моря и прилегающих территорий. Manneson-Mallet, Allain, 1683 (3). Пустое побережье и надпись Petite Tartarie.
- * «Новейшая и точнейшая карта России» из Атласа «Atlas tot Amsterdam» (1691). Danckerts Justius. (3). Речная сеть, Tartaria Minor. ее граница – от Днепра (в районе Запорожья – к среднему течению Донца – вдоль него и нижнего течения Дона, включая область Азова.
- * Karte de Tartarie, Guillaume Del'Isle (?), 1706. (3). Все наши места показаны принадлежащими ханству (надпись - Petite Tartarie). Граница ханства – от Самары к среднему течению Донца, далее как в предыдущей карте. К северу от границы, примерно до среднего течения Донца тянется надпись – Ukraine ou Pays des Cosaques. Донские казаки вообще не упомянуты. Внутри зеленой территории ханства проведены еще две границы. Одна, полустертая – параллельно нижнему Дону, с его правой стороны. Другая – хорошо видная – от Среднего течения Донца – за устье Миуса. Показаны три городка – Or ou Presop, Mius и Taganicos.

Использованные источники:

1. Вавричин М., Дашкевич.Я., Кристалович У. Україна на стародавніх картах. Кінець XV – перша половина XVII ст.- К.:ДНВП «Картографія», 2004. -208 с., ил.
2. Материалы по истории русской картографии / Под ред. В. А. Кордта. — К., 1899. — Вып. 1: Карты всей России и южных ее областей до половины XVII века — 15 с., 32 табл.
3. Диск «Старинные карты России и Украины. Более 600 карт».

Вывод. Мне снова не удалось найти следов постоянного запорожского населения и Кальмиусской паланки до самого начала 18 в. Даже на тех картах, которые строились на русских, украинских и польских данных. Конечно, данные карт того времени нельзя трактовать так линейно. Источников новых сведений о наших местах – вплоть до самого Петровского времени - очень мало доходило до Европы. В результате, большинство картографов просто копировали у предшественников, компилировали разновременные карты и вносили собственные ошибки. Возможно, нужные карты я и не нашел. Но пока и защитники КП таких карт не предъявили. Так что, условно считаю, что этот

раунд за мной. Все равно, чувствую, никто не возмутится. 😊

А вот в 18 веке интересных карт много... Но это тема уже для совсем другой сказки. Ведь не пройдет и пяти часов, как писклявый голос шайтан-будильника позовет меня, правовежного, на

работу. Поэтому мне пора прекращать дозволенные речи... 😊

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

Добавлено: Пн 26.11.2007 21:45 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

Небольшой постскрипtum к предыдущему посту.

1. Для желающих самостоятельно поковыряться в старых картах – вот еще три неплохие подборки:

* [Карты России \(и Украины\)](#)

* [Карты Турецкой империи](#)

* [Еще одна подборка](#) в какой-то националистической статье. Правда, ссылки работают не всегда. Или и у них 40-часовая рабочая неделя?

2. Когда-то уже упоминавшийся Тузлов – такая река есть и на современных картах. Впадает в Аксайский рукав Дона в районе Новочеркасска.

3. Паланку смог найти на карте в книге *Григорович В.И. Записка антиквара о поездке его на Калку и Кальмиус, в Корсунскую землю и на южные побережья Днепра и Днестра, Одесса, 1874 г.* Располагалась она в самой северной точке Днестровского лимана, примерно 10 км западнее с.Маяки. Сейчас, кажется, не существует.

4. Ну и напоследок, для разрядки – донские древности: [Атаманский город](#). :D Для иллюстрации – фрагмент карты [И.Массы 1633 г.](#)

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

Добавлено: Вт 04.12.2007 08:47 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Вот, выложил:

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

[Вернуться к началу](#)

L.V.
постоянный посетитель

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

- [А.М.Черногор. До історії заснування міста Жданова \(1971\)](#)

- [В.А.Пирко. Попередники Маріуполя: повернення до дискусії](#)

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Профиль](#) [личное сообщение](#) [Сайт](#)

[Добавлено:](#) 08.12.2007 21:33 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Немного потопчусь по "запорожской" части статьи А.М.Черногора [До історії заснування міста Жданова](#).

Цитата:

<...>припустити наявність тут факторії в районі, де пізніше був старий базар

Вообще-то, больше всего следов разновременных поселений было на приморской части территории, занятой ныне Азовсталью. Видимо, это было самое оптимальное место. В районе старого базара (кроме запорожцев), вроде бы, никто не селился.

Цитата:

Нарешті, десь у 1500 р. виник запорізький зимівник Домаха. Цю дату і слід вважати часом заснування м. Жданова, оскільки розвиток нового населеного пункту вже не припинявся.

Почему именно 1500 г.? А не 1400 или 1600? Или трипольское время? Да еще «<...>развитие нового населенного пункта уже не прекращалось.»? Как уже ранее писалось – никакими документами эта дата не подтверждалась. Кроме того, в 1475 - 1479 гг. Крымское ханство, находившееся до того под сильным влиянием Литвы, перекинулось под Османскую Порту. За 1475 г. турецкие армия и флот вышлибли итальянцев из ВСЕХ причерноморских и приазовских крепостей (включая Тану – Азак – Азов). Единственной крепостью, которая смогла долго продержаться – была столица княжества Феодоро

Мангуп. (Мангушцы – гордитесь предками! 😊). А всего через 25 лет мы предполагаем успешное и длительное существование Домахи. Слабо укрепленной крепости. В местности, не обладающей какими-либо защитными свойствами (скалы, обрывы и т.д.). В пределах возможных действий турецких морских десантов и татарской конницы. Бред? Бред! И еще одно. Что такое «зимовник Домаха»? Я пока не встречал упоминания зимовников с СОБСТВЕННЫМИ ИМЕНАМИ. (Да еще и с женскими!) В документах Новой Сечи видно, что зимовники не имели постоянного названия. Их упоминали то с географической привязкой (зимовники по Тясьмину), то с именем тогдашнего владельца (зимовник Хведьки Косога), то по принадлежности (з-к Корсуньского куреня). Поменялся хозяин – поменялось и название. Даже в этом плане наша Домаха – уникал.

Цитата:

Оригінал універсалу не зберігся, але є численні його копії. Як вказується в документі, за козацтвом були визнані землі, які не належали Польській державі. В грамоті згадується (і це дуже важливо), що володіння запорожців у пониззях Дніпра, Бугу і навіть Дону існували здавна. Названий в універсалі Прецлав Ланцкоронський, українсько-литовський феодал, очолював загоны українських козаків, як підтверджують літописні джерела, з 1500 до 1531 р.6

Запорожці при виникненні земельних суперечок завжди посилались на ці документи. Так у 1768 р. «при чинном... того же войска запорожского с полковником Колпаком разводе, как читан польского короля Батория универсал, то... показано с вершины речки Орели на вершину Кальмиусу, а оттолю на устье реки Дону, кои урочища и очищают запорожские владения»7.

Так, ход мыслей относительно 1500 г. становится более понятным. Привязка пошла к универсалу Батория. Правда («і це дуже важливо» :wink:), в универсале не упоминается «пониззя» Дона. Зато они есть в запорожских претензиях середины 18 в., тоже якобы опирающихся на этот же универсал. Это позволяет «притянуть» к запорожским владениям и устье Кальмиуса. Далее, времена Ланцкоронского – это 1500 – 1531 гг. Первая дата более древняя, приятная и округлая. Она и принимается. Остается к этим выкладкам приложить местную легенду конца 18 в. Все, версия готова. :wink:

О недостоверности универсала Батория (в том виде, как он фиксируется в 18 в.) я писал ранее. С запорожскими территориальными претензиями времен Новой Сечи – буду разбираться позже. Сдается мне, что свои восточные границы запорожцы кроили не по древнему универсалу, а по более «гнилому» принципу. Ладно, это на потом.

Цитата:

З джерел видно, що зимівник Домаха з часом перетворився на Запорізький пост. Це було закономірним явищем, враховуючи важливе стратегічне значення гирла р. Кальміус. Пост захищав промисловців, які уходили на Бердянське озеро за сіллю, і козаків, що займались рибальством на Азовському морі, від нападу кримських та ногайських татар. Його тимчасово зняли в 1711—1734 рр., коли частина запорожців

ногайських татар. Його тимчасово жили в 1711 - 1737 рр., коли частина запорожців переселилася на Турецькі землі в зв'язку з подіями Північної війни. Звичайно, запорізького військового гарнізону в Домаші на той час не було, саме селище з його осілими жителями залишилося. Можливо, його тоді частково заселяли донці8

Из каких «джерел видно»? Надо полагать, что это знаменательное событие (зимовник -> пост) произошло еще до 1711 г. Одно радует, что мнение современных националистов о том, что Домаха была разрушена русскими войсками в 1709 г. не подтвердилось. Хотя, в самом деле - странно. Чумаки из района нынешнего Бердянска на Украину возвращаются через Мариупольщину. Турки и татары в течение двух веков проявляют подозрительную терпимость в отношении крепости заклятых врагов на своих коммуникациях между Перекопом и Азовом. Да и русские войска в Таганроге с 1709 г. (Полтава) по 1711 г. (Прутский мир) не спешат разорить запорожское гнездо. Далее - в 1711 г. Россию опять «отодвинули» от Азовского моря, с татарами и турками у запорожцев мир. Казалось бы, живи да радуйся! А запорожцы убирают гарнизон. Зато в свое селение принимают (на радость союзникам-татарам?) донцов. И даже в 1734 г., когда запорожцы возвращаются под российскую державу - татары не решаются вырезать беззащитную слободу. Невзирая на прямые приказы хана! В общем, то ли сплошное помутнение рассудков, то ли неприкрытая политкорректность, гуманизм и толерантность. Лучше не задумываться. :wink:

Цитата:

<...> В указі від 30 квітня 1746р. зазначалося: «Запорожцем владеть за Днепром реками: Самарью, Волчими Водами, Бердою, Калчиком, Калмиусом и прочими впадающими в них речками и надлежащими к тем речкам косами и балками и всякими угодьями по прежню 1714 года границу. А от реки Калмиуса (к Востоку) рр. Еланчиком, Кринкою, Миусом, Темерником и даже до р. Дона владеть должны донские казаки»10. Таким чином, Кальміус став кордоном між володіннями донців і запорожців. Там був «укопан пень обгорелый, для знатья всякому своей границы».11

Когда-то давно, фраза про этот «пень обгорелый» резанула мне глаза еще у Яруцкого. Если Кальмиус – граница, то где его можно было закопать? Если буквально читать Черногора, то выходит, что граница между запорожцами и донцами должна была пройти не по Кальмиусу, а по водоразделу Кальмиуса и Еланчика. В принципе, с хозяйственной точки зрения это было бы разумно, т.к. не было бы раздоров о рыболовстве непосредственно на самом Кальмиусе. Да и для пня места достаточно. :wink:

Но, подозреваю, что просто использован не очень точный пересказ грамоты. При случае загляну в первоисточники. Пока в эту тему углубляться более не буду.

Цитата:

Турки нерідко питали у козаків дозволу пасти в цих місцях свої табуни. <...>

Надо полагать, речь идет о временах Новой Сечи. Правда, в это время Азов опять стал российским, а ближайшие турки остались на Очаковской стороне Днепра. Вероятно, имелись в виду крымские и ногайские татары. Мне пока известен только один такой случай (может со временем найду еще) – в 1747 г. Правда, «спрашивали ... разрешения» - не самое удачное выражение для тех событий :wink: . Но об этом как-нибудь позже расскажу.

Общий вывод. "Запорожская" часть статьи - по степени надежности и уровню обработки информации - не на высоте. Доверия не вызывает. Сожалею...

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

[Добавлено:](#) Вс 16.12.2007 12:04 [Заголовок сообщения:](#)

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

В статье В.А.Пирко «Попередники Мариуполя: Повернення до дискусії» есть один интересный момент. Наконец-то нам представлены конкретные доказательства (правда, в туманной форме :wink:) древнего существования Домахи! Этого не было ни в работе «Заселення Степової України в XVI – XVIII ст.», ни в «Найдавніших містах Донеччини: міфи і реальність», ни в «Кальміуській паланці» этого же автора.

Цитата:

<...>Так при використанні матеріалів Російського державного архіву давніх актів (Ф.16, оп.1, спр.797) для визначення дати побудови м. Павлівська вони [\[сотрудники Мариупольского краеведческого музея - LV\]](#) упустили ту інформацію, що стосується попереднього поселення - Домахи. Чертков указував, що для побудови м Павлівська слід використати "каменные припасы бывшей Домахи". На наш погляд, є всі підстави вважати, що назва сторожового запорожського посту походить від венеціанське-генуезької імпортії Адомахи, про яку йдеться в описі Азовської губернії, складеному під керівництвом цього ж Чорткова, очевидно, в 1782 р. Нанесена вона і на італійських картах XVI ст.<...>

В общем-то, этому сообщению вторит и новая для меня книга Пирко В.А. *Заселення Донеччини у XVI – XVIII ст. (Короткий історичний нарис і уривки з джерел).* – Донецьк, Східний видавничий дім, 2003. – 180 с.

Цитата:

Оскільки татарські улуси, особливо взимку, здебільшого зосереджувались в приморській смвіз Причорномор`я. то інші території фактично складали майже обезлюднілий степ.

своєрідну санітарну зону між руськими князівствами й татарськими кочовищами, за яким в європейських джерелах закріпилася назва «Дикого поля», а в офіційних московських документах XVI – XVII ст. – просто «Поля». На узбережжях Чорного та Азовського морів генуезько-венеціанські купці мали свої колонії, де вони вимінювали західноєвропейські (переважно промислові вироби) на продукти тваринництва, що складали основний товар місцевого татарського населення. До їх числа на території сьогоднішньої Донеччини належала імпортна в гирлі р.Кальміус, яка нанесена на тогочасних західноєвропейських картах і під назвою Адомахи згадується в російських писемних джерелах XVIII ст.<...> [Ссылка на: Барбаро и Контарини о России.- Л., 1971. – с.52-53; Описание городов Азовской губернии// ЛЕАУК.- Екатеринослав, 1904. Вып.1. – с.78; История родного края. – с.83. - LV].

Еще года три назад я воспринял бы такой текст с полным доверием. Вероятно, в дальнейшем в моей памяти отложились бы смутные сведения о том, как в 16 – 17 вв. (так можно легко понять из текста «Заселення Донеччини...») в наших местах у генуэзцев и венецианцев было совместное торговое поселение (эмпорий) Домаха. В которое местные татары несли излишки производства своей животноводческой отрасли. И что это подтверждается как картами того времени (16 – 17 вв.), так и более поздними русскими источниками. :wink: Единственное, что и тогда царапнуло бы душу – почему не приведены конкретные названия подтверждающих карт?

К моему глубокому сожалению, сейчас я уже знаю несколько больше по данной теме, чтобы попытаться капнуть свою бочку дегтя в эту ложку меда. :twisted: Поэтому мне сейчас и приходится тратить свои время и зрение на комментарии таких «доказательств».

Не знаю, пользовались ли итальянские купцы греческим словом **эмпорий** для обозначения своих торговых центров, но в свое время они действительно плотно освоили азовские и черноморские берега. Участвовали в этом процессе, в основном, генуэзцы, венецианцы и пизанцы. Любили они друг друга – примерно как нынешние албанцы сербов (и наоборот). Поэтому совместные колонии получались редко, и только в особо крупных торговых городах. Для наших мест можно отметить только небольшие порты, дополняющие венецианский центр в Тане (Азов). Были ли в наших местах полноценные колонии – с постоянным населением, стенами и т.д. – мне пока докопаться не удалось. Думаю, что не было.

Начало итальянскому продвижению в черноморскую торговлю было положено во второй половине 12 в. В 1333 г. хан Узбек разрешил венецианцам основать свою колонию в Тане. Сама Тана, как

и малые порты азовского побережья, вероятно, уже существовали. (По крайней мере, такие названия уже есть на **портолане Петро Весконтте 1318 г.**) Закат итальянской эры на Черном море наступил после 1453 г. (взятие Константинополя турками). Последние колонии прекратили свое существование в 1475 г.

Как ни странно, животноводческая продукция занимала не подавляющий сегмент рынка. В первую очередь венецианцев интересовали товары, доходившие по Шелковому пути. Во вторую – более близкие товары – икра, рыба, пушнина, зерно. Кстати, порты по северному побережью Азовского моря специализировались именно на вывозе зерна (!).

Подробнее обо всем этом можно узнать, например, из статьи Е.Ч.Скржинской «Между Газарией и Персией. История венецианской колонии в России».

Впрочем, это все присказка. Сказка будет впереди.

Пока существовали колонии (12 – 15 вв.) – к итальянским картографам поступала свежая и проверенная информация. На их картах, в отличие от карт 16-17 вв., достаточно правильно указаны очертания Черного и Азовского морей. Вообще, итальянские карты (и их поздние клоны) легко узнать по наличию огромного острова в дельте Днепра, по специфическому набору городков вокруг Азовского моря и по некоторым другим признакам. На многих из таких карт наше море называется Mare Dille Zabache (или Palude Zabache). После 1475 г. новые сведения стали очень скудны. Картографам (и итальянским, и западноевропейским) приходилось чаще всего пользоваться старыми источниками. Даже карты Птолемеевой традиции (2 в. н.э.) печатались и во второй половине 17 в.! Поэтому нередко на картах 16-17 в. можно увидеть - на сильно искаженных берегах Черного и Азовского морей - причудливую смесь названий из птолемеевских и итальянских карт, польских и русских источников.

Примерно в наших местах многие (но не все!) карты итальянской традиции размещают топоним La Sachi (варианты - Locachi, Lo Saq, Lochachi и т.д.). Одно время я даже пытался вывести происхождение названия Domaha из неправильно прочитанной La Sachi. Некоторые старинные шрифты (например, на **портолане 1321 г.**) вроде бы позволяют такую «натяжку». Затем, по некоторым соображениям, я от этой идеи отказался.

Поэтому первая мысль, мелькнувшая было у меня после прочтения сообщений Пирко, - что ему попались некачественные («смазанные») копии старинных карт. И что он просто неправильно прочел надпись Locachi. Но тогда странным выглядит не только то, что не приведены названия использованных карт, но и то, что не дан первоначальный вариант названия Домахи. Сколько лет филологи спорят – какая форма была первичной – Домаха или Адомаха, и кто ее исказил. Тут бы и сказать свое веское слово исследователю! Ан нет этого! Пришлось и от этой мысли отказаться...

Тогда я устроил небольшой мозговой штурм. Удивительно, как пребывание в некоторых ...гхм... специфических помещениях способствует мозговой деятельности! Впрочем, я отвлекся. Что еще обращает на себя внимание в двух вышеприведенных отрывках? В первом утверждается, что Домаха нанесена на «италийских картах XVI ст.». Во втором – «на тогочасных [16-17 вв.? – LV] західноєвропейських картах». Как это понимать? Далее – «...яка нанесена на ... картах і під назвою Адомахи згадується в російських писемних джерелах XVIII ст.». Складывается такое впечатление, что «на картах» в устье Кальмиуса обозначен город, но название его не указано. И только по более поздним письменным источникам к этому городу привязывается название Домаха. Видимо поэтому и оригинального варианта Домахи/Адомахи Пирко не смог привести.

Такой вывод вполне согласуется с ситуацией, сложившейся в европейской картографии 16-17 вв. Тогда и итальянцы, и западноевропейцы охотно перепечатывали итальянские портоланы 14-15 вв. При этом старинные названия городков(?) по северному побережью Азовского моря стали достаточно произвольно и хаотично сокращать, переставлять и т.д. Поправлять ошибки было уже некому. На некоторых картах эти городки обозначены, но не подписаны. Вот, с налета нашел пару таких карт:

-Карта России Я. Гастальдо 1548 г. из итальянского перевода Географии Птолемея, Venetiis, 1561. В этой карте Птолемеем и не пахнет. Это сильно искаженный итальянский портолан. Рядом с Белосарайской косой (при желании можно решить – что ближе к устью Кальмиуса) показан безымянный городок. На самом деле это Palastra (сама подпись уехала на нижнюю Волгу). Наша Парасота вместе с Polonize и Cumania «слились» в один город, к западу от Паластры.

- Карта России С. Нейгебауера 1612 г.. Искраженный портолан с некоторыми модернизациями. По северному побережью Азовского моря показано множество более ранних (!) итальянских городков. Ни одного названия не приведено. Чуть выше этой цепи городков красуется Tartaria Przepensis.

Вот такая вот петрушка получается. Если я прав – то картографические ссылки Пирко некорректны и древность Домахи не доказывают. Возможно, это понимает и сам автор, потому и хранит загадочное молчание по поводу своих источников. Если же я ошибаюсь (а я вполне

допускаю такую еретическую мысль 😊), то одернуть меня не трудно. Достаточно всего лишь выложить карту. И тогда мои многостраничные построения сами рухнут. :dont:

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

Добавлено: Вс 16.12.2007 20:04 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

Народ! А есть ли еще мужественные люди, продолжающие читать мои многостраничные штудии? Нужны ли они кому-нибудь? Стоит ли мне тратить свое время, нервы, зрение (да и деньги тоже) на продолжение? Осталось лишь 66 лет XVIII в. Немного по продолжительности, много по сохранившейся информации. А надоело все до чертиков. Амбиции своего «Эго» я уже удовлетворил вполне. Да и хочется уже заняться своими проектами.

Если еще есть заинтересованные – откликнитесь! А то у меня сильный соблазн забросить эту бесконечную тему.

С уважением,
LV

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

Добавлено: Пт 21.12.2007 17:37 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

Так, с общественным интересом к теме все ясно. Пора кончать графомантию. :idea: Возможно, я когда-нибудь и вернусь к данной тематике, но уже не в форумном варианте. Буду заполнять свой сайт [Папакома](#). Интересующихся - прошу туда.

Теперь - самый общий вывод по теме. Невзирая на большие усилия "свидомых" историков и краеведов - никаких (ни прямых, ни косвенных) аргументов в пользу существования запорожской Кальмиусской паланки уже в 16-17 вв. так и не появилось. То же самое и с нашей Домахой.

Относительно Домахи (как я уже писал) определенное мнение у меня уже сложилось. Думаю, что мы ее и в 18 в. не найдем. Но продолжать поиски надо. Во-первых - я вполне могу и ошибаться. Во-вторых - можно попутно найти много других интересных сюжетов. Время покажет!

Благодарю всех (читающих этот пост 😊) за внимание. Разрешите откланяться.

P.S.Одну "Домаху" я таки нашел. :wink: [Пользуйтесь](#).

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

Добавлено: Чт 24.01.2008 23:02 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

Хорошо, все-таки, у нас молодежи мозги промывают! Девочка-десятиклассница пишет о своем народном ансамбле танца "Первоцвет" (вероятно, "Первоцвіт" - LV), который "тесно сотрудничает с Украинским реестровым казачеством":

Цитата:

"<...>Однако церемонии принятия присяги первоцветовцы прошли совсем недавно, в день 502 годовщины первых казацких поселений на Донецкой земле.<...>"
(В.Минашкина, "Как казачата клятву давали", "Ильичевец" от 24.01.08 г.)

Невольно вспоминается анекдот. Когда зритель в музее рассказывает посетителю: "Этому мамонту тридцать тысяч двадцать шесть лет". И когда посетитель удивляется такой точности, расшифровывает: "Когда я двадцать шесть лет назад прошел в музей, мне сказали, что возраст этого мамонта триста веков." :wink:

Да уж, вижу, что теперь будут обосновывать "украинскость" Донбасса не ссылками на времена Ланцкоронского и универсал Батория, а непосредственно на президентское распоряжение № 1123/2005-рп от 19 июля 2005 г. По крайней мере, это пока единственный несомненно аутентичный документ. :twisted:

P.S. Просмотрел еще раз тему. Похоже, я так и не выложил сам текст президентского распоряжения. Наверстываю.

Цитата:

РОЗПОРЯДЖЕННЯ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 1123/2005-рп

Про відзначення 500-річчя виникнення українських козацьких поселень на території нинішніх Донецької і Луганської областей

Зважаючи на історичну роль козацтва в обороні українських земель, творенні державних традицій на сході України та на підтримку ініціативи громадськості Донецької і Луганської областей щодо відзначення у 2005 році 500-річчя виникнення українських козацьких поселень, які згодом утворили Кальміуську паланку Українського Козацтва:

1. Кабінету Міністрів України:

- а) утворити у двотижневий строк Організаційний комітет з підготовки та проведення заходів, присвячених 500-річчю виникнення українських козацьких поселень на території нинішніх Донецької і Луганської областей, включивши до його складу представників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, учених;
- б) розробити разом із Донецькою і Луганською обласними державними адміністраціями, а також за участю Національної академії Наук України та затвердити план заходів з нагоди 500-річчя виникнення українських козацьких поселень на території нинішніх Донецької і Луганської областей, передбачивши, зокрема:
- проведення у м. Донецьку міжнародної тематичної науково-практичної Конференції;
 - формування музейного зібрання про історію Кальміуської паланки Українського Козацтва;
 - встановлення пам'ятних знаків та меморіальних дошок у містах і селах Донецької і Луганської областей, пов'язаних з історією Кальміуської паланки Українського Козацтва;
 - карбування та введення в обіг у встановленому порядку ювілейної монети на відзнаку 500-річчя виникнення українських козацьких поселень на території нинішніх Донецької і Луганської областей;
 - вирішення питання щодо присвоєння військовому ліцею у м. Донецьку імені Богдана Хмельницького;
 - проведення науково-дослідної та краєзнавчої роботи з виявлення нових об'єктів, пов'язаних з історією Кальміуської паланки Українського Козацтва;
 - опублікування історичних документів та переліків об'єктів культурної спадщини на території Донецької і Луганської областей, пов'язаних з історією Кальміуської паланки Українського Козацтва;
 - проведення конкурсу робіт учнів і студентів навчальних закладів Донецької і Луганської областей про роль козацтва в історії цих регіонів;
 - проведення у містах Донецьку і Луганську Всеукраїнського фестивалю з національних видів бойових мистецтв.
2. Донецькій і Луганській обласним державним адміністраціям розглянути та внести в установленому порядку пропозиції щодо відповідного найменування чи перейменування вулиць та площ в обласних центрах, інших населених пунктах
3. Державному комітету телебачення і радіомовлення України забезпечити висвітлення заходів, присвячених 500-річчю виникнення українських козацьких поселень на території нинішніх Донецької і Луганської областей

Президент України Віктор ЮЩЕНКО
19 липня 2005 року

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

Последний раз редактировалось: L.V. (Чт 13.03.2008 09:06), всего редактировалось 1 раз

[Вернуться к началу](#)

[Профиль личное сообщение Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

[Добавлено:](#) Чт 14.02.2008 21:37 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Небольшая поправка. Нашел источник к фразе "Турки нерідко питали у козаків дозволу пасти в цих місцях свої табуни. <...>" из статьи Черногора. Это оказался вольный пересказ фрагмента из записок академика Гильденштедта, проезжавшего через наши края в 1773 г. Кстати, турки на

самом деле оказались не при делах. 😊

Цитата:

"Указом сената Кальмиус объявлен был границею между Донскими и Запорожскими казаками, и потому правом рыбной ловли по морскому берегу до Кальмиуса пользуются Донские казаки, а за Кальмиусом - оно принадлежит Запорожцам. До войны [1769 - 1774 гг. - LV], когда окрестности Таганрога представляли еще пустыню, Запорожцы за известную пошлину, взимаемую овцами, позволяли Крымским татарам переходить через Кальмиус со скотом, который они и пасли летом на всем пространстве до Самбека [речка к востоку от Таганрога - LV], откуда к осени возвращались в Крым; но самое это пространство, по мирному договору 1700 года, принадлежало России. До войны у Запорожцев были даже хутора по Миусу [Ошибка. Судя по тексту, а также историческим данным - здесь имеются в виду хутора по Кальмиусу - LV], а в[? - LV] том месте, где мы теперь находились, и ветряная мельница, от всего этого теперь и следов не осталось. Когда в самом начале войны Крымские татары бросились вверх по Кальмиусу опустошать окрестности Бахмута, то Запорожцы принуждены были оставить эти хутора."

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

Источник: Гильденштедт И.А. Дневник путешествия в южную Россию академика Санкт-Петербургской Академии наук Гильденштедта в 1773–1774 г. / перевод с немецкого М. Шугурова // Записки Одесского общества истории и древностей. 1879. Т. 11. С. 222.

P.S. Специально для ALEX(vместо S.P.) и Владимира из Мариуполя - выложил статью И.К.Фоменко Номенклатура географических названий Причерноморья по морским картам XIII-XVII вв.

Картографические школы средневековой Европы конца XIII-XVII вв.. Остальным смотреть не рекомендую. Очень специфическое чтение... :wink:

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

Последний раз редактировалось: L.V. (Чт 17.09.2009 21:43), всего редактировалось 2 раз(а)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль](#) [личное сообщение](#) [Сайт](#)

L.V.
постоянный посетитель

[Добавлено:](#) Чт 21.02.2008 22:53 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
04.04.2007
Сообщения: 554

Медали: 2 ([View more...](#))

Нашел еще одно подтверждение 500-летнего существования Кальмиусской паланки. :wink:
http://www.uacoins.com/product_info.php?cPath=&products_id=145

Теперь уже не оспоришь!

P.S. Статья Л.М.Головешко. [Есть научно-обоснованное мнение: 1734 год – год основания запорожскими казаками города Мариуполя.](#) Хотелось бы и мне увидеть это "научно-обоснованное мнение" самому. До сих пор не удалось. :twisted:

Великая трагедия науки — уничтожение прекрасной гипотезы безобразным фактом. (с)

[Вернуться к началу](#)

[Профиль](#) [личное сообщение](#) [Сайт](#)

ALEX(vместо S.P.)
новенький

[Добавлено:](#) Пт 14.03.2008 16:38 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
27.08.2007
Сообщения: 28
Откуда: МАРИУПОЛЬ
Медали: Нет

А скажите вообще, какая у Вас точка зрения по поводу даты основания г. Мариуполя - 1779, 1780, 1734 или другая?

Ура, товарищи!

[Вернуться к началу](#)

[Профиль](#) [личное сообщение](#)

Александр А.
завсегдайт

[Добавлено:](#) Пт 14.03.2008 17:05 Заголовок сообщения:

[Ответить с цитатой](#)

Зарегистрирован:
16.01.2006
Сообщения: 1783

Медали: Нет

L.V.

РЕСПЕКТ!!!!!!!!!!!!

[Вернуться к началу](#)

[Профиль](#) [личное сообщение](#) [ICQ](#) [ICQ](#)

Показать сообщения:

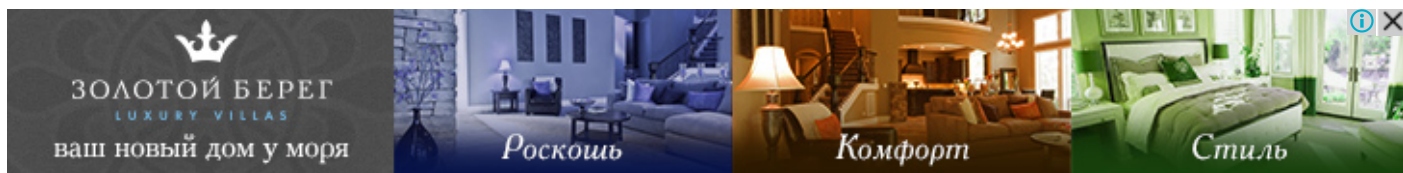
[Начать новую тему](#)

[Ответить на тему](#)

[Мариупольские форумы -> -> История](#)

Часовой пояс: GMT + 2
На страницу [Пред.](#) [1](#), [2](#), [3](#) ... [8](#), [9](#), [10](#) ... [34](#), [35](#), [36](#) [След.](#)

Страница **9** из **36**

Перейти:

Вы **не можете** начинать темы
Вы **не можете** отвечать на сообщения
Вы **не можете** редактировать свои сообщения
Вы **не можете** удалять свои сообщения
Вы **не можете** голосовать в опросах

Powered by phpBB © 2001, 2005 phpBB Group

© 2000-2011
Интернет-агентство RedRocket